

HUMAN

humanistischverbond.nl | nummer 1 2014

Europa Springlevend ideaal

Kunst
Samen zoeken naar de kern

Op de werkvloer
Humanistisch geestelijke
begeleiding

Interview
Eberhard van der Laan

HUMANIST AAN HET WOORD

Roeland Ensie - Beeld: Jeppe van Pruissen

‘Ik ben met de theedoek in mijn hand geboren’

Dineke van Iwaarden (1950) vocht zich vrij door te leren. Na jaren hard werken koos ze voor haar hart en werd spreker op humanistische uitvaarten.

2 “Zelfbeschikking speelt in mijn leven een grote rol. Ik kom uit een zwaar protestants gezin met negen kinderen. Vier broers boven mij en dan ik als oudste meisje. Ik wilde dolgraag leren en arts worden, maar in de ogen van mijn moeder was ik thuis nodig. Daar was geen discussie over mogelijk. Ik zeg altijd dat ik met de de theedoek in de hand ben geboren en dat thuiskomen mijn lot was. Mijn leergierigheid bleek niet te onderdrukken. Ik kreeg een baantje als doktersassistente in het dorp. Op negentienjarige leeftijd heb ik mijzelf aangemeld voor de opleiding tot kraamverzorgster. Ik wilde weg en kwam op kamers in de grote stad. Dat was heel ongebruikelijk. Ik heb mijn eigen pad gelopen, met vallen en opstaan.

“Mogen denken en uitdenken, kijken, raden en beleven wat voor mij goed voelt. Dat is voor mij vrijheid. Niet een ander iets opleggen waarvan jij vindt dat het hoort. Dat is inperking. Vrijheid is ook niet het ongenueanceerde getwitter als er iets in de politiek of maatschappij gebeurt. Ik doe daar niet aan mee. Het is vaak buitengewoon kwetsend. Dat is onvrijheid.

“Ik benader de ander als gelijkwaardige,

niet als hoger of lager. Dat lukt niet altijd. Dan doe ik zelfonderzoek, want in ieder mens zit een stukje oordeel. Iedereen mag zijn zoals hij of zij is. Als kraamverzorgster kwam ik voor het eerst van mijn leven in een Turks gezin met een paar kinderen. De kraamvrouw sprak geen woord Nederlands. Ik moest het dus met handen en voeten doen. Een rijke ervaring.

“Voor mij is goed ouder worden met beide benen op de grond blijven en vooral stilstaan bij wat goed voelt. Doen wat je graag wilt realiseren en daarbij ook kijken naar je medemens. Mijn aanmelding bij de humanistische uitvaartbegeleiding was een duidelijke keuze. Ik heb zoveel jaren hard moeten werken om te leren, de kost te verdienen en mijn kind groot te brengen. Ik wilde meer met mijn hart doen.

“Al vanaf mijn vroege kindertijd heb ik veel verantwoordelijkheid gevoeld en gedragen. Met zo’n zwaar geloof in mijn rugzak, dacht ik al snel als iets misliep dat het aan mij ligt, dat ik het niet goed heb gedaan. Het is een heel geworstel geweest om daarvan los te komen. Na zeven jaar ben ik gescheiden en heb ik grotendeels alleen mijn dochter opgevoed. Een moeilijke tijd was dat. Ik ben

Dineke van Iwaarden (Krabbendijke, 1950) woont in Utrecht, heeft een dochter en drie kleinkinderen. Zij volgde diverse opleidingen in de zorgsector, van kraamverzorgster tot aan hbo maatschappelijke dienstverlening. Zij spreekt bij humanistische uitvaarten en is enkele jaren lid van het Humanistisch Verbond.

toen allerlei opleidingen gaan volgen, met als resultaat diploma's, een baan en financiële onafhankelijkheid. Er ging een nieuwe wereld voor mij open en ik vond het geweldig.

“Er zijn veel dingen die mij inspireren, vooral mensen. Maar ook klassieke muziek. Ik ben gek op barokmuziek en films, zoals ‘Philomena’. Ik zat aan mijn stoel gekluisterd. Mijn twee oudste kleinkinderen heb ik een museumjaar-kaart gegeven. Elke vakantie gaan ze met oma naar een museum. Wat ik heel graag wil is een boek schrijven over het gezin waaruit ik kom. Jonge familieleden hebben geen idee hoe de zaak van mijn ouders, een schildersbedrijf, ooit tot stand is gekomen. Ik wil die geschiedenis beschrijven, dat zie ik als mijn opdracht.

Wie was Europa?

‘Europa’ was in de Griekse mythologie een prinses die het hoofd van oppergod Zeus op hol bracht. Om haar onopvallend het hof te maken, veranderde Zeus zich in een witte stier. Zo zou zijn escapade zich onttrekken aan het oog van zijn echtgenote Hera. Bovendien voorkwam hij daarmee dat zijn goddelijke verschijning het meisje zou afschrikken.

Het werkte: Europa klom al spelend op de rug van het schitterende, vriendelijke dier. Waarop de vermomde Zeus met haar de zee in liep en in één stuk door naar het eiland Kreta zwom, zijn geboorteplaats. ‘Europa en de stier’ is een geliefd thema in de schilderkunst en komt in dit thema-nummer over Europa op verschillende plekken terug.

i.devries@
humanistischverbond.nl

Ineke de Vries - directeur Humanistisch Verbond

Niets verwachten, alles hopen

Is het naïef om ook in minder voorspoedige tijden te streven naar een goed en zinvol leven - en ook nog eens voor iedereen? Zet een humanistische beweging zich hiermee buitenspel als geloofwaardige gesprekspartner? Is een realistische benadering te prefereren boven een idealistische?

Idealisten gaan ervan uit dat de wereld geen vaststaand gegeven is en dat ideeën invloed en gevolgen kunnen hebben. Tegen de stroom in zijn de leden pro-Europa, zo blijkt uit een ledenonderzoek. Ze gaan stemmen en willen een Europa dat fundamentele vrijheden erkent, duurzaamheid bevordert, de menselijke economie in het vizier houdt en de democratische waarden hooghoudt. Terwijl de trend zich richting terugtrekken beweegt, zien leden voor humanisten een belangwekkende taak in Europa.

Goed, de leden zijn ouder en vaak hoger opgeleid. Dat zou een verklaring kunnen zijn voor hun dwarsheid. Maar dit doet tekort aan wat ik ervaar als ik met leden in gesprek ben: een onvoorwaardelijke betrokkenheid met de medeburger die het minder heeft getroffen. In plaats van te concluderen dat Europa tot mislukken is gedoemd en het hoofd te laten hangen, kiezen ze voor een ideaal, een op humane waarden gebaseerd Europa.

Plaatsen humanisten zich daarmee als onvervalste idealisten buiten het debat? Integendeel. Ook onze kinderen zullen waarschijnlijk niet leven in een Europa waarin de naleving van mensenrechten vanzelfsprekend is. Maar dat mag geen reden zijn dit niet na te streven.

Voor Jaap van Praag was de keuze tussen idealisme en realisme helder. Idealen geven doel en zin aan het leven. In het nastreven ervan word je volledig mens. Terwijl hij alle reden had om het geloof in mensen en het goede definitief overboord te zetten, koos Van Praag voor het realiseren van een ideaal: de oprichting van het Humanistisch Verbond. Juist om herhaling van de holocaust te voorkomen. Zijn lijfspreuk - 'niets verwachten, alles hopen' - staat voor mij recht overeind. En, zoals blijkt, voor de leden ook.

Springlevend ideaal

Inhoud

- 4** ACHTERGROND
Waarom humanisten blij zijn met Europa
- 8** INTERVIEW
Eberhard van der Laan:
'Zeg ik het een beetje lief?'
- 11** DE ETALAGE
- 12** ESSAY
Sophie in 't Veld: EU meer dan politieke en economische unie
- 14** OP DE WERKVLOER
Gijsbert van Eijdsen spreekt met ouders die hun tweeling hebben verloren
- 16** PROFIEL
Volgens filosoof Susan Neiman mogen Europeanen best 'Amerikaans trots' zijn
- 18** ACHTERGROND
Hoe progressief Europa weerstand biedt aan oprukkend conservatisme
- 19** VAN DE VOORZITTER
- 20** JONG HV
- 22** HUMEDIA
- 23** LANDELIJK PROGRAMMA 2014
- 27** COLUMN
- 28** HUMANISME EN KUNST

Over dit themanummer

Met de slogan 'Europa best belangrijk' werd ten tijde van het referendum over de Europese Grondwet volop de draak gestoken. Op 22 mei 2014 is er volgens euro-sceptici weer een referendum over de EU, waarmee ze de verkiezingen voor het Europees Parlement bedoelen. Die zouden gaan over de vraag of we nog wel langer deel willen uitmaken van de Europese Unie. Reden voor *Human* om te onderzoeken hoe de leden van het Humanistisch Verbond over Europa en de Europese Unie denken. In dit nummer leest u niet alleen de uitkomsten, maar zoekt de redactie ook de verdieping. Wat verklaart de diepe band van humanisten met de EU? Het oude continent is namelijk meer dan best belangrijk, dat is wel duidelijk.

Wilt u reageren op artikelen in *Human* of een algemene opmerking maken over het ledenblad? Reacties zijn van harte welkom via human@humanistischverbond.nl

Kijk op humanistischverbond.nl voor actuele informatie over de activiteiten van het Humanistisch Verbond en nieuws, opinieartikelen en achtergronden over thema's die humanisten in binnen- en buitenland raken.

Peiling onder humanisten

‘Springlevend ideaal’

Bij Europa denken veel Nederlanders aan overbodige bureaucratie, de ‘dure’ euro en de komst van immigranten uit Oost-Europa. Voor de leden van het Humanistisch Verbond is Europa een springlevend ideaal. Iets meer dan drie kwart van hen gaat stemmen op 22 mei.

Martijn van der Kooij

Als de stemlokalen in mei 2014 openen, staan humanisten vooraan om hun keuze voor het Europees Parlement te maken. Maar liefst 78 procent van de leden van het Humanistisch Verbond is van plan te gaan stemmen, zo blijkt uit een onafhankelijk onderzoek over Europa, de Europese Unie (EU) en de verkiezingen die het Humanistisch Verbond liet uitvoeren door onderzoeksbureau Newcom. Zo’n 450 leden deden aan het onderzoek mee. Ze verschillen behoorlijk van de gemiddelde Nederlander, want traditioneel is de opkomst voor de Europese verkiezingen laag. Gemiddeld maakt zo’n veertig procent van de Nederlanders de gang naar de stembus. Bij de laatste verkiezingen in 2009 was dat 36,5 procent.

“Humanisten zijn erg betrokken en goed geïnformeerd”, reageert Kim Putters, directeur van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP), dat doorlopend de publieke opinie over Europa peilt. De grote stembereidheid van leden vindt hij de opvallendste uitkomst.

“Uit onze onderzoeken blijkt wel dat Europa de laatste jaren meer is gaan leven bij de Nederlander, omdat het sinds de eurocrisis vaak in het nieuws is. Maar of dat leidt tot een hogere opkomst is nog maar de vraag. Ik denk dat de meeste

Nederlanders geen idee hebben dat er Europese verkiezingen aankomen. Velen weten niet eens dat ze in maart voor de gemeenteraad mogen stemmen.” Ter vergelijking: de meeste leden (83 procent) wisten al dat er in 2014 Europese verkiezingen zijn vóór ze deelnamen aan het onderzoek.

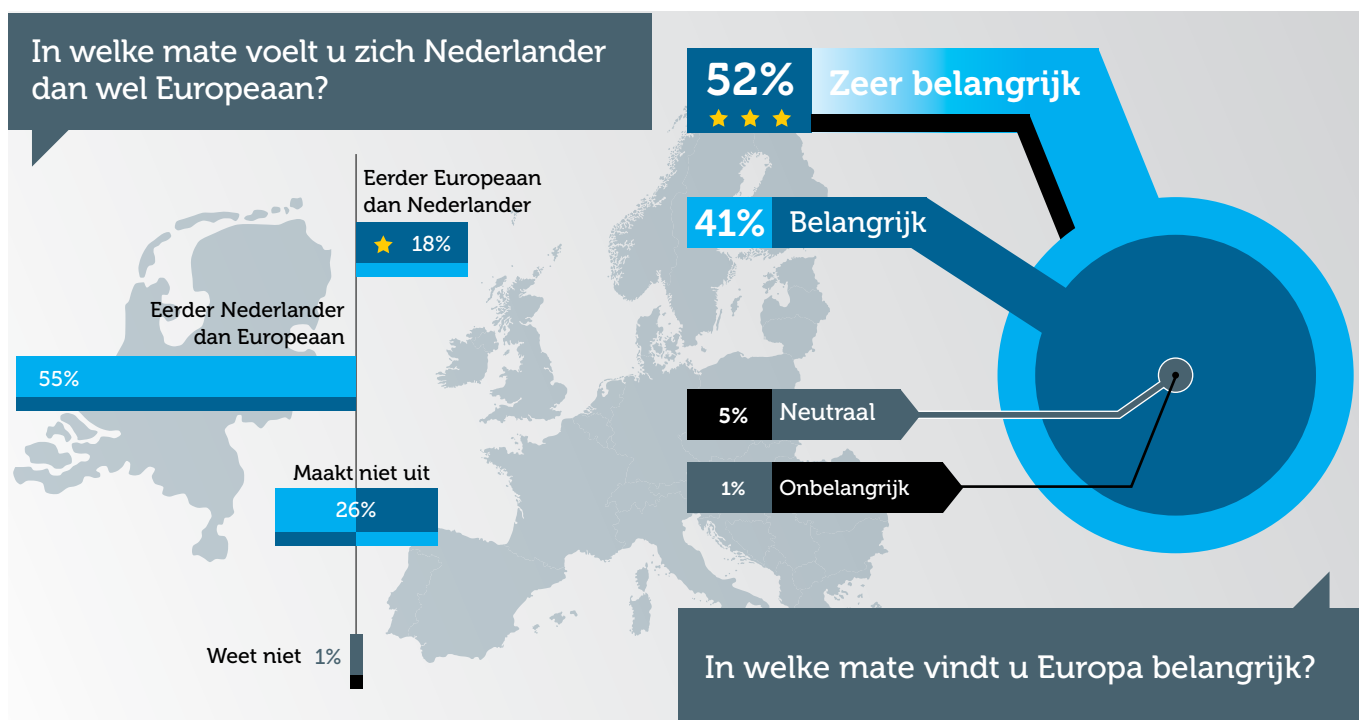
Europa is belangrijk dus. Ruim de helft (52 procent) vindt het een belangrijk thema, 41 procent noemt het zelfs ‘zeer belangrijk’. De meerderheid van 61 procent zegt geïnteresseerd te zijn in informatie over Europa en de EU en 25 procent is daarin ‘zeer geïnteresseerd’.

Fundamentele vrijheden

Ook inhoudelijk zijn er verschillen tussen humanisten en de Nederlandse bevolking. In recent SCP-onderzoek (derde kwartaal 2013) onderbouwen Nederlanders hun mening over de EU vooral met economische argumenten over de euro, de financiële steun aan zuidelijke landen en het open handels- en betalingsverkeer.

Leden van het Humanistisch Verbond associëren Europa vooral met financieel-economische onderwerpen (70 procent), maar dat betekent niet dat zij economie het belangrijk-

4

ste thema vinden, het eerste wat me, gevoed door de pers, te binnen schiet is economie en export', schrijft een lid op het enquêteformulier. 'Wat ik eigenlijk belangrijk vind zijn mensenrechten, gezondheid, veiligheid, vrijheid in brede zin, milieu, kennis, zorg, transport, duurzame energie, verdraagzaamheid en opkomen voor anderen.'

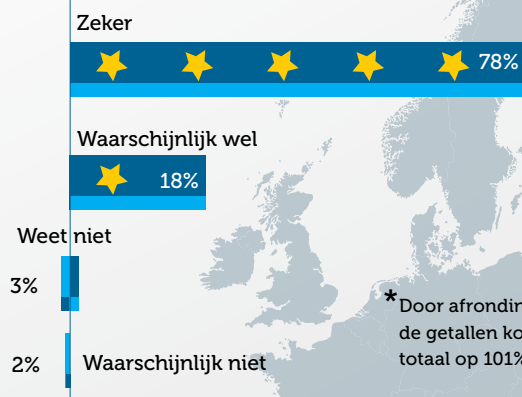
Gevraagd naar hun overwegingen bij de verkiezingen, lijken de andere leden het met hem eens te zijn. Leden geven hun stem aan een partij die opkomt voor fundamentele vrijheden (45 procent), waarden en democratie (38 procent) en duurzaamheid (30 procent). Samen met een menswaardig vreemdelingenbeleid zijn dat de onderwerpen die volgens humanisten op de Europese agenda horen.

"Typisch voor humanisten", meent voorzitter van het Humanistisch Verbond Boris van der Ham. "Zij kijken over landsgrenzen heen. Ze willen gelijke behandeling, vrijheid van meningsuiting en respect voor andere levensbeschouwingen voor de hele mensheid, dus ook in Europa. Over de economische samenwerking, de euro en de vraag of de EU meer macht moet krijgen zijn de meningen verdeeld. Leden zijn tamelijk uitgesproken voor of tegen, maar ze zijn altijd goed geïnformeerd vanuit een kritische houding. Die verschillen mogen er zijn, want het Humanistisch Verbond is geen politieke partij. Dwars door politieke voorkeuren heen is er overeenstemming over het belang van democratische en levensbeschouwelijke waarden. Die binden ons, en dat vind ik mooi."

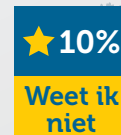
Politieke gemeenschap

Het engagement van leden met Europa en de EU is niet verwonderlijk, want historisch zijn beide nauw verweven met het humanisme. Europa is de oorsprong van het humanistische gedachtegoed, geworteld in het kosmopolitische mensbeeld van Socrates en met de Griekse oudheid als cultuur- en vormingsideaal. Door de eeuwen heen ontwikkelde het zich via de Renaissance, de Verlichting en het Duitse zelfontplooiingsideaal tot de seculiere, op menselijke waarden gebaseerde levensbeschouwing van vandaag.

In hoeverre overweegt u te gaan stemmen bij de Europese verkiezingen?*

* Door afronding van de getallen komt het totaal op 101% uit.

Hebben humanisten een taak in Europa?

5

'Mensenrechtenverklaring belangrijker dan grondwet'

"De taak van humanisten in Europa is voor mij vooral de versterking van de democratie. Ik vind de Europese Verklaring van de Rechten van de Mens belangrijker dan de grondwet. De afdeling Midden-Holland van het Humanistisch Verbond, waarvan ik secretaris ben, besteedt dit voorjaar uitgebreid aandacht aan Europa en de EU. Vanwege de verkiezingen, maar ook omdat honderd jaar geleden de Eerste Wereldoorlog uitbrak. We stellen ons de vraag welke rol Europa kan spelen in het streven naar een meer humane wereld. Wat kunnen we nog met de optimistische opvatting van rond 1900, dat

het met humanistische waarden wel goed komt als mensen maar tot kritische, goed geïnformeerde burgers worden opgevoed? En in hoeverre past een strijdbaar humanisme bij wapens en geweld? Neem bijvoorbeeld Thomas Mann, die eerst optimistisch, maar in 1935 militant humanist werd. Bij Mann gebeurde dat onder invloed van zijn tijd, maar de strijd tussen idealisme en realisme is nog altijd actueel. Denk maar aan Kiev, waar vreedzame demonstraties escaleren in geweld. De spanning tussen ideaal en werkelijkheid zie je ook terug in het asiel- en vreemdelingenvraagstuk.

We kijken met de afdeling ook kritisch naar de rol van Europa en Nederland in de wereld, zoals bij de missies in Mali en Afghanistan. Die-nen die de democratische strijd of is dat een vorm van neo-kolonialisme? Europa verliest momenteel haar plek als economische grootmacht op het wereldtoneel. De vraag is waar we dan het voortouw in kunnen nemen. Ik zou het mooi vinden als Europa voorloper wordt in eerlijke handel."

Peter de Wit, secretaris Humanistisch Verbond afdeling Midden-Holland

'We hebben elkaar nodig'

"In zekere zin zijn we verwend, omdat democratische waarden bij ons vanzelfsprekend lijken. Chauvinisme is in Nederland al snel 'fout'. In 2002 ben ik als raadsman bij Defensie bijna zeven maanden met mijn legereenheid in Macedonië geweest, daar leerde ik iets anders. Ik heb daar op een hele mooie manier het geloof in de kracht van mensen ervaren. De dynamiek en de honger naar culturele uitwisseling, de wil om er iets van te maken en de bereidheid daarvoor te knokken, de nationale trots; dat zijn dingen die wij hier niet zo kennen en waarvan wij iets kunnen leren. Nederland had toen de leiding over de NAVO-troepenmacht die daar de waarnemers bij de eerste democratische verkiezingen moest beschermen. Er waren in het land spanningen tussen Slavische en Albanese Macedoniërs, van wie velen waren gevlucht uit Kosovo. De verkiezingen leidden onder meer tot de erkenning van het Albanees als nationale taal en de oprichting van een moslimuniversiteit. Het zette me aan het denken over hoe wij met onze minderheden omgaan. Als vertrouwenspersoon reisde ik door het hele land om Nederlandse militairen te bezoeken. Heel luxe, met 'eigen' landrover, chauffeur en tolk. Omdat de missie zonder grote problemen verliep, was er tijd voor culturele activiteiten. Ik heb me verdiept in de geschiedenis van de Balkan en veel voor de militairen georganiseerd, zoals filmavonden, excursies naar orthodoxe kerkjes en Ohrid, waar het cyrillic schrijft zijn oorsprong vindt. Daardoor ontdek je dat we als Europeanen cultureel al heel lang met elkaar verweven zijn. Je beseft dat je missie een onderdeel is van een lange geschiedenis. Dat je elkaar nodig hebt voor maatschappelijke stabiliteit. Er zijn ook mooie persoonlijke banden ontstaan in die tijd, bijvoorbeeld met de mensen van een Slavisch weeshuis voor verstandelijk gehandicapten. Die troffen we aan in erbarmelijke behuizing, met kapotte ruiten en zonder verwarming. We hebben de ramen gerepareerd, voedsel verstrekt en stookolie ingekocht. Een aantal van die contacten hebben standgehouden. Later, bij het sluiten van onze legerplaats Seedorf, hebben we ambulances geschonken aan Macedonië."

Hugo Remmers, humanistisch raadsman en kandidaat-raadslid voor D66

"Het georganiseerde humanisme van na de Tweede Wereldoorlog heeft veel raakvlakken met het oorspronkelijke Europese verhaal", zegt onderzoekster Isolde de Groot van de Universiteit voor Humanistiek. "De EU is niet alleen opgericht voor economische samenwerking, maar ook met de gedachte dat de landen elkaar nodig hebben om in vrede te leven en vrede elders in de wereld te bevorderen. Een belangrijk streven van Jaap van Praag, in 1946 een van de oprichters van het Humanistisch Verbond, was geestelijke weerbaarheid tegen manipulatie en stigmatisering. Democratieën hebben de taak om de weerbaarheid van burgers te bevorderen, zodat zij op hun beurt vorm kunnen geven aan democratie en vrijheden. Die zijn immers niet vanzelfsprekend."

De Groot, gespecialiseerd in democratische burgerschapseducatie, concludeert uit het onderzoek dat het naoorlogse ideaal onder humanisten nog springlevend is. "De leden hebben nog steeds een morele en culturele oriëntatie. Hun ideaal van de EU is een politieke gemeenschap waarin mensenrechten verankerd zijn, met oog voor diversiteit. Ze beseffen dat er platforms nodig zijn om dat te bereiken, zoals het Europe Parlement, maar ook burgerorganisaties en NGO's."

Gelijke behandeling

Uit het onderzoek blijkt dat 87 procent van de leden vindt dat humanisten een taak hebben in Europa. Leden verwachten dat humanistische organisaties een deel van die taak op zich nemen. Met name de bescherming van rechten van atheïsten en homoseksuelen. Boris van der Ham is het daarmee eens. Het Humanistisch Verbond is aangesloten bij internationale humanistische organisaties als de European Humanist Federation (EHF), die lobbyt voor humanistische waarden. Van der Ham: "Vaak gaat dat over de scheiding tussen kerk en staat, die in veel landen in Europa nog echt niet goed geregeld is. We steunen organisaties in Zuid- en Oost-Europa, die nog veel strijd te voeren hebben. De EHF is als Europese koepel van organisaties officieel gesprekspartner van de Europese politiek en instituties."

Een paar maanden geleden ben ik nog met een vertegen-

TOP 5 van onderwerpen die humanisten graag op de Europese agenda willen zetten

38%

Fundamentele vrijheden

33%

Duurzaam in woord en daad

30%

Europa van waarden en democratie

30%

Menswaardig vreemdelingen- en asielbeleid

29%

Menselijke economie

woordiging van de EHF op bezoek geweest bij Barosso en Van Rompuy. Toen hebben we aangedrongen op gelijke behandeling van religieuze en niet-religieuze stromingen in Europa.” Het Humanistisch Verbond verbreedt zijn acties in Nederland vaak naar Europees niveau. “Onlangs kreeg een Afghaanse atheïst in Engeland asiel omdat hij in eigen land gevaar loopt vanwege zijn overtuiging. We hebben dat aangekaart bij de Tweede Kamer en hebben de verantwoordelijk minister om Europese aandacht voor atheïstische asielzoekers gevraagd.” Wat de leden betreft kunnen niet genoeg van dit soort acties

worden ondernomen. De kerk moet het in het onderzoek vele malen ontgelden. Een lid schrijft: ‘We moeten de macht van de kerken in de tang krijgen!’ Hoe? Daar heeft een ander een originele oplossing voor: ‘We moeten tegenwicht bieden aan de invloed van het Vaticaan. Om die rol in Europa en de Verenigde Naties te kunnen spelen, zouden we eigenlijk een humanistisch staatje moeten oprichten.’

Met medewerking van Linda van Tilburg

‘Schatkist van talen en culturen’

“Begin jaren negentig vroeg ik me af hoe het met Ozren zou zijn. Maar googelen leverde geen ‘hits’ op. In 2008 - Mladic werd geloof ik opgepakt - vond ik hem en stuurde een mail. In 2012, ik werkte als geestelijk verzorger in een ziekenhuis, ontving ik volkomen onverwacht een berichtje terug. We hebben ellenlange mails geschreven om 36 jaar te overbruggen. Terug naar 1975. Er kwamen er Joegoslaven naar Doetinchem voor een schooluitwisselingsprogramma. Een dag voor ze kwamen werd mijn moeder gebeld of we niet een bed over hadden, omdat er te weinig gezinnen meededen. Zo leerde ik Ozren kennen. Het was de eerste keer voor hem dat hij in Amsterdam was. Voor mij ook. We liepen hand in hand door het Rijksmuseum. We waren zestien. Het jaar erop waren we samen in Joegoslavië. Toen we aan het eind van de week Zagreb achter ons lieten, wist ik dat we elkaar nooit

weer zouden zien. Op mijn zeventiende had ik een Finse pen vriendin. Toen ik 22 was, vertrok ik naar Finland. Drie maanden werkte ik op een boerderij, in een restaurant en bij een openluchttheater. Ik leerde veel mensen kennen en Fins spreken. Als Nederland mijn vaderland was, dan werd Finland mijn moederland. Op mijn 27^e woonde ik een jaar in Frankrijk, in een gemeenschap met Nederlanders, Fransen en Duitsers. Een jaar later werkte ik een seizoen lang in een hotel in Zwitserland. Tussen mijn buitenlandse verblijven door werkte ik in Nederland als verpleegkundige. Als ik genoeg geld had, lifte ik heel Europa door. Rondom mijn dertigste settelde ik me in Nijmegen, werd moeder en was wijkverpleegkundige. Mijn jongste zoon werd officier bij de luchtmacht en zit nu in Turkije aan de grens bij Syrië. Internationale connecties zijn voor hem gewoon. Mijn oudste zoon deed zijn eerste

buitenlandstage in de derde klas van het vmbo. Hij was vijftien, nam het vliegtuig en ging drie weken werken op een boerderij in Finland. Zijn tweede buitenlandstage deed hij op het mbo: drieënhalve maand op een architectenbureau in Italië. Hij vertrok op de motor. De wereld is groter geworden de afgelopen honderd jaar. Moest mijn moeder nog voor en na schooltijd werken op het veen in Drenthe, haar kleinkinderen werken en studeren over de landsgrenzen heen. Samenwerking binnen Europa vergemakkelijkt dat. Ik ben blij met mijn diepe wortels in Drenthe die konden groeien boven Nederland en mochten vertakken boven Europa. In alle opzichten. En Ozren en ik? We hebben elkaar opgezocht en hand in hand door het vernieuwde Rijksmuseum gelopen.”

Annechien Oldersma, verpleegkundige en zelfstandig geestelijk verzorger

7

Politieke meetlat Europese verkiezingen

Hoe belangrijk is privacybescherming voor politieke partijen? Voldoet hun vreemdelingen- en asielbeleid aan fundamentele mensenrechten? Spreken zij zich uit over de bescherming van de scheiding tussen kerk en staat? Een greep uit de vragen waarop de nieuwe ‘Europese humanistische politieke meetlat’ een antwoord geeft. De meetlat toetst, net als bij de laatste landelijke verkiezingen, het humanistische gehalte van de partijprogramma’s. Ook brengt het onderzoek het stemgedrag van Nederlandse partijen in het Europees Parlement in kaart. Kernthema’s daarbij zijn, naast bovenstaande pun-

ten, onder meer medisch-ethische zelfbeschikking, duurzaamheid en gelijke rechten voor homoseksuelen. Met behulp van de meetlat kunnen humanisten nagaan in hoeverre partijen aansluiten bij de waarden die zij belangrijk vinden en controleren of de politici ook handelen naar hun idealen. De Europese verkiezingen vinden plaats op 22 mei 2014. Begin mei verschijnt de Europese humanistische politieke meetlat op de website van het Humanistisch Verbond. (AG) humanistischverbond.nl

Sinds Eberhard van der Laan in 2010 aantrad als burgemeester van Amsterdam, hebben stad én bewoners zijn hart gewonnen. In zijn beleid zet hij de traditie van solidariteit en loyaliteit voort die de hoofdstad al eeuwen kenmerkt. "Amsterdam staat voor acht-duizend procent achter zijn verschillende minderheidsgroepen."

Roeland Ensie en Eric de Rooij - Beeld: Jeppe van Pruissen

Eberhard van der Laan

‘Zeg ik het een beetje lief...?’

“Ik ben geen humanist, wel humaan.” Eberhard van der Laan maakt zijn positie direct bij aanvang van het gesprek duidelijk. “Bij het woord humanist heb je de connotatie ‘hij is aangesloten bij’. Vanaf mijn twaalfde ben ik ex-calvinist. Sindsdien heb ik het gevoel dat ik maar beter niet lid kan zijn van iets wat religieus is of neigt naar het religieuze.” Niet dat Van der Laan in het algemeen tegen lidmaatschappen is. Al veertig jaar is hij lid van de VPRO en van, zoals hij voorzichtig formuleert, ‘een bepaalde sociaal-democratische partij’. Hij prijst de waarden waar het Humanistisch Verbond voor opkomt. “Dat vind ik allemaal fantastisch. Maar het is wel een verbond dat in de verte doet denken aan een genootschap en daar hoor ik niet bij. Zeg ik het een beetje lief?”

Trouw

Hij wijst naar buiten. Zijn kantoor ziet uit op de Zwanenburgwal en op het bronzen beeld dat kunstenaar Nicolas Dings van Baruch Spinoza maakte. De filosoof is voor hem een inspiratiebron. “‘Het doel van de staat is de vrijheid’, staat er in het voetstuk gebeiteld. Misschien wel de mooiste formulering om te zeggen dat de staat er is om de individuen te dienen. Vrijheid is een belangrijke waarde die alleen gewaarborgd wordt als individuen de baas zijn. Razend word ik als ik merk dat mijn ambtenaren een enkele keer iets nalaten waar burgers belang bij hebben. Of dat zij juist iets wel doen waar burgers géén belang bij hebben. Want dan gaat het niet goed met het stadsbestuur.” Vrijheid bestaat niet zonder verantwoordelijkheid, beaamt Van der Laan. “Maar ik onderschrijf meer waarden. Zorgzaamheid, solidariteit én trouw zijn heel belangrijk voor mij. Interessant is natuurlijk dat trouw in zekere zin wel op gespannen voet staat met vrijheid. Trouw kan leiden tot een diffuse vorm van loyaliteit, wat weer kan leiden tot het uitschakelen van rationaliteit. Maar ik vind trouw in de vorm van eerlijkheid belangrijk. Eerlijkheid betekent dat je je afspraken nakomt.”

Dilemma's

Hij hoeft niet lang na te denken om het begrip vrijheid met een praktijkvoorbeeld te illustreren. “Als burgemeester draag ik verantwoordelijkheid voor openbare orde en veiligheid. Bijna permanent heb je te maken met de botsing tussen de vrijheid van de een en die van de ander. Dan is het soms behoedzaam manoeuvreren. Bijvoorbeeld bij het recht op demonstreren. Dat recht is bijkans heilig. Alleen als de wet het voorschrijft wordt een uitzondering gemaakt.” Hij somt een aantal redenen op om, in een uitzonderlijk geval, een demonstratie te verbieden: “Gevaar voor de volksgezondheid, het verkeer en de openbare orde, de vrees voor wanordelijkheden. Iets anders niet.” Ondanks duidelijke randvoorwaarden wordt de burgermeester soms toch voor heftige dilemma's geplaagd. “Je moet veel verdragen, want je mag geen inhoudelijke beoordeling geven. Zoals bij de demonstrant die op de trappen van het Natio-

naal Monument op de Dam Wilders bedreigde. Je kunt pas achteraf de vraag beantwoorden of hij strafbaar was. In De Balie kwam een meneer prediken tegen vrouwen en homo's. Zoiets is strafbaar in Nederland, dus hij werd van het podium gehaald. Op voorhand kun je publieke optredens en manifestaties niet verbieden. Voor je het weet zit je aan de verkeerde kant van de streep.”

Eenzelfde afweging maakte hij in de tijd dat de Occupy-beweging - een internationale protestbeweging tegen economische en sociale ongelijkheid - een tentenkamp had opgezet bij de Beurs van Berlage. “We stelden ons de vraag: betekent demonstreren ook dat je op straat een tent mag neerzetten? Daartegen zijn bepalingen in te brengen. Toch heb ik het goed gevonden. Bijna een halfjaar heeft het tentenkamp er mogen staan, tot de overlast voor omwonenden te groot werd en de hygiëne in het geding kwam.” Toen de activisten ook een tentenkamp op het Museumplein wilden, besloot Van der Laan dat één tentenkamp genoeg was. “Ze mochten daar demonstreren tot 's avonds elf uur, daarna moesten de tenten weg. Telkens weeg je de verschillende belangen af om uit te komen bij wat past binnen de tradities van de stad en bij hoe je als burgemeester wilt zijn. Het is nooit alles of niets.”

Gekkgheid

Er is geen enkele beslissing die hij achteraf betreurt. “Ik zeg niet dat alles goed is wat ik heb gedaan, onderscheid moet gemaakt worden, maar ik luister aandachtig naar iedereen en dan weeg ik alles eerlijk af tot ik tevreden ben. Niet dat ik

iedereen overtuig, dat lukt nooit. Maar als ik 's avonds mijn bed in kruip en binnen een paar seconden in slaap val, dan weet ik dat ik het netjes heb gedaan.”

Dat hij als bestuurder ook fouten mag maken, bevordert een goede nachtrust. “Ik zeg dit ook tegen mijn ambtenaren. Wees nou

niet zo bang, ik maak elke dag een fout. Iets anders is het als je een waarheid schendt en daar achteraf spijt van hebt. Dat is nooit gebeurd. Daardoor heb ik het ook zo druk. Ik maak het mezelf niet gemakkelijk.”

Soms neemt hij beslissingen die lijnrecht tegen zijn gevoel ingaan. “Je zit dan helemaal op de punt van de naald, waarbij je eigenlijk net zo goed iets anders had kunnen besluiten. Ik kan daar lang mee rondlopen, want het is niet zo dat het goed is omdat ik het heb besloten.” Er schiet hem een voorbeeld te binnen. “Iedereen die hier wil demonstreren is bij wijze van spreken welkom. Maar de een is wel wat meer welkom dan de ander, terwijl ik me niet over de inhoud mag uitlaten. Op een gegeven moment kwamen Engelse extremisten demonstreren in Amsterdam, die heel discriminatoir waren in hun uitingen. Uit het buitenland komen om hier te demonstreren, wat is dat voor gekkgheid? Maar demonstreren is een belangrijk recht, dus we geven ze de ruimte.”

De keuze voor de plaats was weloverwogen. “Ik koos voor een plek helemaal aan het eind van de metro, in het westelijk havengebied. Daar is die demonstratie ook gehouden

‘Ik ben geen
humanist, wel
humaan’

- en mislukt. Er stond dertig man op een veld, omringd door driehonderd journalisten." Een glimlach: "Zo zie je, burgemeester zijn is nog niet zo'n makkelijk vak."

Het zijn afwegingen die horen bij een burgemeester van een internationale stad. Van der Laan benadrukt dat het goed is om inspiratie te vinden bij collega-burgemeesters van andere grote Europese steden. "Je kunt veel van elkaar leren." Recentelijk is hij naar Berlijn gereisd om daar over horecabeleid van gedachten te wisselen. "Hoe ga je om met een stad die leefbaar moet zijn, maar waar ook iedereen welkom is? Een stad waarin iedereen zich vrij moet voelen, maar waar ook regels zijn om het een beetje goed en gezellig te houden?"

Armoede

Het gaat goed met Amsterdam, stelt Van der Laan tevreden. "Dat is vooral te danken aan de Amsterdammers zelf. Het stadsbestuur kan hen enkel goed of slecht faciliteren." Er blijven aandachtspunten, bijvoorbeeld de grote toename van het aantal toeristen. "Amsterdammers zijn trots op al die bezoekers en de ondernemers floreren, maar door de drukte komt soms de vrijheid van vooral de bewoners in de binnenstad in de knel. De stad is er natuurlijk primair voor zijn inwoners."

Het belangrijkste probleem voor het stadsbestuur is armoede en het daarmee gepaard gaande gevaar van segregatie. "Omdat de stad het goed doet, zijn er een heleboel mensen die het goed doen. Uit recente cijfers blijkt dat het aantal armen in Amsterdam vermindert. Alleen degenen die achterblijven, blijven relatief verder achter. Armoede wordt hardnekkiger en de kloof tussen rijk en arm wordt groter. We moeten blijven omkijken naar de mensen die achterblijven."

Hij signaleert een belangrijk bijkomend probleem van armoede. "Armoede betekent ook uitsluiting. Kinderen kunnen daar de dupe van worden. Als zo'n kind jarig is, is er geen verjaardagsontbijt, geen groot cadeau, geen traktatie voor op school, geen partijtje voor klasgenoten. Een kind dat geen klasgenootjes kan uitnodigen voor een feestje wordt op den duur ook niet meer gevraagd." De uit Rotterdam overgewaaid stichting Jarige Job pakt dit probleem nu ook in Amsterdam aan. Bedrijven worden gestimuleerd om geld of cadeaus te ge-

ven. Andere bedrijven pakken die in en zorgen ervoor dat de cadeaus en trakaties bij de armste gezinnen komen.

Verantwoordelijkheid

"Burgers trekken zich het lot van de ander aan. Deze stad kent een mooie traditie van mensen die voor hun eigen welstand opkomen en ook hebben geleerd om naar de ander om te kijken. Er heeft hier nooit een standensysteem bestaan waarin de adel of bisschoppen de dienst uitmaakten. Kooplieden bestuurden de stad en die stonden hiërarchisch dicht bij de andere inwoners. Het omkijken naar de ander zit dus gelukkig in het DNA van deze stad."

Hoe zich dat uit? "Als ik morgen een uitnodiging stuur aan vijftig ondernemers om met het stadsbestuur iets te verzinnen tegen armoede, dan komen er vijftig. Of 49, als die ene net in het buitenland zit. Ze nemen hun verantwoordelijkheid. Elke Amsterdammer is trots op die solidariteit en loyaliteit. En het werkt door in de ruimtelijke ordening en in het volkshuisvestingsbeleid. Amsterdam heeft geen wijken voor uitsluitend lagere of hogere inkomens. We zijn erop gebrand om te mengen, zodat Amsterdam een stad van iedereen blijft." Het gesprek wordt even onderbroken door de telefoon. "Dat is een minister, die kan ik niet laten wachten." Daarna komt hij terug op het begrip humaan. "Ik vind het belangrijk dat onze politie humaan én daadkrachtig is. Amsterdamse agenten hebben beide in zich. Hetzelfde peloton dat in 2010 's middags heel gecontroleerd een scholierendemonstratie begeleidde op het Museumplein, trad dezelfde avond hardhandig op toen hooligans tijdens de voetbalwedstrijd Ajax-AZ de boel op stelten zetten. Het klopt dus: onze politie weet een goede balans te vinden tussen humaan en daadkrachtig. Ik sta voor beide."

Slap

Het humane karakter blijkt ook uit zijn dak- en thuislozenbeleid. Van der Laan is beschermheer van de Amsterdamse dak- en thuislozen. Met één van hen heeft hij een warme band opgebouwd. Die vertelde hem dat Amsterdam de meest respectvolle politie heeft van heel Europa. Voor daklozen zijn veel opvanglocaties. Daarnaast heeft de hoofdstad buiten gedoogplaatsen gecreëerd, waar mensen kunnen slapen zonder overlast te bezorgen. "Steden waar veel mensen op straat slapen, ge-

ven al snel een unheimisch gevoel. Maar op bepaalde plekken doet het ons echt geen kwaad, zoals in het Amsterdamse Bos. Ze moeten ergens slapen."

Hoe er uiteindelijk op zijn burgermeesterschap zal worden teruggekeken, wil hij in het midden laten. "Ik wens wel dat de stad voor iedereen blijft en niet uitsluitend voor toeristen en ondernemers." Daarnaast hoopt hij dat Amsterdam voldoende mogelijkheden behoudt voor starters en jonge kunstenaars. "We hebben nog meer dan een miljoen vierkante meter kantoorruimte leegstaan. Ik vind het eigenlijk slap dat we er in de crisis van de afgelopen vijf jaar niet in geslaagd zijn om daar daklozen, kunstenaars of studenten in onder te brengen. Het is mijn ambitie om dat in de aankomende tijd radicaal te veranderen."

Eberhard van der Laan

Eberhard van der Laan wordt op 28 juni 1955 geboren in Leiden. Na het gymnasium B valt de keuze op Nederlands Recht aan de Vrije Universiteit van Amsterdam, een studie die hij cum laude afrondt. Als advocaat gaat hij aan de slag bij Van Doorne Advocaten in Amsterdam. In 1992 is hij mede-oprichter van advocatenkantoor Kennedy Van der Laan. Tussen 1990 en 1998 is Van der Laan tevens gemeenteraadslid namens de PvdA in de hoofdstad. In 2008 wordt hij minister voor Wonen, Wijken en Integratie in het vierde kabinet Balkenende. Zijn installatie als burgemeester van Amsterdam vindt plaats op 7 juli 2010. Op 4 februari 2014 krijgt Van der Laan de Machiavelliprijs uitgereikt, een onderscheiding voor mensen die uitblinken in publieke communicatie.

DE ETALAGE

Een terug- en vooruitblik op evenementen en activiteiten van humanistische organisaties.

Fanny de Groot

Via human.nl/organisaties vindt u een overzicht van humanistische organisaties en hun websites.

Blik op de wereld

Er waait een internationale wind door de humanistische beweging. Op 18 april 2014 wenden bijvoorbeeld acht belangrijke internationale filosofen hun denkkraft aan om de grootste problemen van onze tijd op te lossen.

Op uitnodiging van Human, *Filosofie Magazine* en Hivos buigen filosofen als John Gray, Zygmund Bauman, Chantal Mouffe en Peter Sloterdijk zich over prangende kwesties op het gebied van duurzame economische ontwikkeling, de open maatschappij, individualisering, ethiek en technologische veranderingen. Het belooft een inspirerende én confronterende filosofentop te worden. Maak dit hersenkrakende en verlichtende evenement mee en koop een kaartje op filosofie.nl/G8-Filosofie/Kaartverkoop.

Wereldhumanismedag

De internationale feestdag voor humanisten op 21 juni, Wereldhumanismedag, wordt steeds grootser gevierd in Nederland. Vorig jaar vonden maar liefst 33 evenementen plaats in heel het land, waaronder vele activiteiten van afdelingen van het Humanistisch Verbond en Jong HV en natuurlijk de feestelijke uitreiking van de Van Praagprijs. Het thema is dit jaar: 'Sturen wij de technologische ontwikkelingen, of sturen zij ons?' De focus ligt op de ontwikkelingen in de virtuele wereld en

de informatica. Hoe beïnvloeden die onze moraal, autonomie, identiteit, privacy en democratie? Het Alliantie-bureau, het Humanistisch Verbond, Human, Hivos, Humanitas en Stichting HVO brengen de expertise uit de humanistische beweging bijeen op 21 juni, tijdens een feestelijk evenement in de Philharmonie in Haarlem. Volg alle updates op wereldhumanismedag.nl. Wie ook iets wil organiseren kan contact opnemen met Maartje Liebrechts van het landelijk bureau: m.liebrechts@humanistischverbond.nl.

Honderd tips

Een betere wereld begint bij brede vorming. Wie graag iets wil doen om de wereld mooier te maken, kan zich laten inspireren door de honderd tips op de Brede Vormingslijst van Stichting HVO: hvo.nl/bredevormingslijst. Begin bijvoorbeeld bij tip nummer één: 'Stel je eigen top tien van Ted Talks samen'.

Maak Human groot

De afgelopen maanden voerde omroep Human campagne, gesteund door andere lidorganisaties in de Humanistische Alliantie. In iets meer dan een halfjaar moest de omroep vijftigduizend leden werven. Er zijn nog enkele duizenden nodig om dit aantal te behalen. Voor de meest actuele stand: Investeerinhuman.nl. Als Human blijft bestaan kunt u rekenen op een krachtiger humanistisch geluid in de Nederlandse samenleving. Dus meer bildung en meer filosofie. Meer

diepte-journalistiek, zoals de documentaire 'Escort', over marechaussees die worden getraind om illegalen uit te zetten (14 april). En 'Oude Bomen': drie generaties over afscheid nemen van wortels, huis en haard (6 mei). Help dus mee! Word zelf lid van de enige humanistische omroep ter wereld en/of maak iemand anders lid van Human. En ga meteen samen (mét korting) naar de G8 op 18 april.

11

Uitgelichte activiteiten

- ★ Hivos Ervaardaarhiertheater 'Laaroussa'. Van 20 maart tot 3 april 2014 op diverse locaties. hivos.nl/Actueel

Agenda

- ★ G8 van de Filosofie op vrijdag 18 april 2014 in Amsterdam. filosofie.nl/g8-filosofie
- ★ Wereldhumanismedag op zaterdag 21 juni 2014. wereldhumanismedag.nl
- ★ Training 'Filosoferen met kinderen: ScherpZinnig'. Vrijdag 4 april tot 16 mei 2014.
- ★ Training 'Filosoferen met kinderen: DiepZinnig'. Woensdag 2 april tot 11 juni 2014. Kijk voor meer informatie over beide trainingen op hvo.nl/Agenda.

Terug in de tijd

De conservatieve ethische politiek van Europa

Hedda Post

Er waait een reactionaire, ultraconservatieve wind in Europa", zegt Sophie in 't Veld, Europees lijsttrekker voor D66. In januari 2014 scherpste de Spaanse conservatieve regering de regels voor abortus aan. Premier Rajoy zwichtte voor druk van de katholieke kerk. Abortus

mag in Spanje alleen nog in noodsituaties. "Dit is een stap terug in de tijd", stelt In 't Veld. "Spaanse vrouwen moeten nu weer naar het buitenland voor de beëindiging van een zwangerschap. Of kiezen voor illegale en onveilige abortus."

De Spaanse maatregel staat niet op zichzelf. In december 2013 koos een meerderheid van het Europees Parlement ervoor niet op te komen voor het recht op anticonceptie, abortus- en seksuele voorlichting. Het wegstemmen van het Estrela-rapport, dat de noodklok luidde over de bedreiging van deze rechten, kreeg nauwelijks aandacht in de Nederlandse pers.

De huidige politieke en economische omstandigheden brengen de zogeheten 'seksuele en reproductieve gezondheid en rechten' in gevaar, blijkt uit gegevens van de lidstaten. Om bezuinigingsredenen zijn de lidstaten geneigd de gelijke toegang tot kwalitatieve gezondheidszorg te verlagen. Bovendien is er in Europa een felle conservatieve lobby ontstaan. Daarom was het belangrijker dan ooit dat het Europees Parlement zich hard maakte voor deze rechten. Maar het rapport verdween van tafel.

Het is tekenend voor het huidige politiek-ethische klimaat in Europa. Maar In 't Veld is er niet door ontmoedigd. Ze is boos: "Boosheid is een drive, het geeft de energie die je nodig hebt om dingen te veranderen. Ik zie veel dingen waarover ik me zorgen maak, maar ik laat me daardoor niet verlammen of afschrikken. Ik kijk wat ik eraan wil of kan doen. Het is juist het Europees Parlement dat het debat over waarden oppakt. Dus ik denk niet: 'Het Europees Parlement stemt tegen', ik ben me er vooral van bewust dat het parlement zich in ieder geval met waarden bezighoudt. Zo is het de enige Europese instelling die onderzoek doet naar de spionagepraktijken van Amerika. De Europese Raad mijdt deze vraagstukken angstvallig. Daar spreekt men zich niet uit over de abortuswet in Spanje, noch over de anti-homowetten in Litouwen."

De tegenstanders van het Estrela-rapport beriepen zich tijdens het debat op het zogeheten subsidiariteitsbeginsel (het principe dat een hoger overheidsorgaan nooit doet wat een lagere overheid ook kan regelen - red.). In 't Veld bestrijdt dat. 'Hoewel volksgezondheid zeker een nationale bevoegdheid is, zijn er op veel gezondheidsgebieden wel degelijk aanvullende EU-regels, bijvoorbeeld rond obesitas of Alzheimer. Alleen als het gaat om rechten als anticonceptie en abortus - nota bene een cruciaal onderdeel van de volksgezondheid - wijzen alle conservatieve fracties naar de lidstaten. Ik zie dat anders. Europa

gaat al lang niet meer over kolen en staal alleen. Europa is in de jaren vijftig opgebouwd door diplomaten en ambtenaren als een samenwerkingsverband van lidstaten. Nu zitten we in de fase dat Europa een politieke unie aan het worden is. Als Europa een antwoord wil formuleren op de vraagstukken van vandaag, dan zul je dat echt als eenheid moeten doen en niet als een losse samenwerking van lidstaten. Zo'n eenheid word je alleen maar als je een gemeenschap van burgers bent met niet alleen gedeelde belangen, maar ook met gedeelde waarden. Het gezamenlijk formuleren van die waarden is essentieel voor de toekomst van Europa. Veel waarden liggen vast in verdragen en wetten, door de nationale regeringen geformuleerd in mooie teksten. Maar we hebben ons die waarden nog niet eigen gemaakt. We moeten ze eigenhandig kneden en vormgeven. Er ontstaan publieke discussies over deze waarden; over abortus, over afuisterschandalen of over de persvrijheid in Hongarije. Wij zeggen niet dat we vanuit het Europees Parlement alles door wetgeving moeten bepalen. Het gaat erom dat wij samen een standpunt formuleren. Een echte gemeenschap bestaat bij gratie van gedeelde waarden en dat blijven veel politieke partijen hardnekkig ontkennen. Zo zegt de VVD dat de EU niet meer moet zijn dan een gezamenlijke interne markt. Dit staat in schril contrast tot de religieuze lobby's die zich stevig organiseren en wél weten waarom het gaat. Dat zie je in de discussies over ethische vraagstukken."

Opvallend genoeg liep het Europees Parlement lange tijd juist voorop met progressieve standpunten. "Al in de jaren tachtig werd een resolutie aangenomen dat het homohuwelijk overal in Europa erkend zou moeten worden", aldus In 't Veld. "Het parlement heeft steeds progressieve standpunten ingenomen op het gebied van reproductieve en seksuele gezondheid. Dit wordt nu teruggedraaid onder invloed van een felle ultraconservatieve religieuze lobby. Traditioneel was dat vooral het Vaticaan, maar de laatste paar jaar zie ik de opkomst van de Amerikaanse Evangelicals: fundamentalistische christenen die niet alleen invloed uitoefenen op wetten in de VS, maar ook wereldwijd op mensenrechten. Ze steunen lobbyorganisaties in Europa

met geld en trainingen. Ze zijn buitengewoon agressief. Als de progressieven blijven volhouden dat Europa alleen gaat over de interne markt, dan is er geen tegengeluid. Nu waait er op het gebied van morele vraagstukken een reactionaire wind. Gelukkig zijn er ook landen, Portugal en Ierland bijvoorbeeld, waar wel progressieve winst wordt geboekt. Maar de tegenbeweging is fors en ontzettend goed georganiseerd. De 'anti-choice' - beweging van de Evangelicals heeft in het parlement een week lang een trainingsseminar voor tachtig anti-abortus activisten georganiseerd. Als dan de seculieren, humanisten en progressieven in Nederland blijven volhouden dat de EU niet meer is dan een soort douane-unie, moeten ze goed beseffen dat anderen daar anders over denken. Dus ook wij moeten ons organiseren en onze stem laten horen. Ik probeer dat al een aantal jaren met een platform voor secularisme waarin humanisten, atheïsten maar ook katholieken - de Catholics For Free Choice, een zeer progressieve beweging - vertegenwoordigd zijn. Gezamenlijk maken we ons er hard voor dat het EU-beleid niet in handen valt van ultraconservatieven. Dat tegengeluid moet goed worden georganiseerd. We zijn er lang vanuit gegaan dat onze verworvenheden zich automatisch staande houden. Spanje en Hongarije tonen dat rechten wel degelijk teruggedraaid kunnen worden."

Het Europees beleid krijgt steeds meer ethische dimensies. Met vragen als: hoe gaan we om met stamcelonderzoek en mogen Europese subsidies daarvoor worden gebruikt? Hoe gaan we om met vrij verkeer in Europa; kan een Nederlands homostel met kinderen zomaar emigreren naar Italië? De conservatieve lobby is daar terdege op voorbereid. Nu de progressieve lobby nog.

13

Sophie in 't Veld (1963) is sinds juli 2004 Europarlementariër voor D66. Daarnaast is ze onder meer voorzitter van omroep Human. In augustus 2011 werd ze in Oslo gekozen tot Internationale Humanist van het Jaar.

Als je vindt dat je nooit genoeg kunt leren...

...dan kies je de cursus die bij je past op **cursussenHV.nu**

Op de werkvloer

Roeland Ensie - Beeld: Jeppe van Pruissen

Wie Gijsbert van Eijdsen, humanistisch geestelijk begeleider bij de Dienst Levensoriëntatie & Geestelijke Verzorging van het Universitair Medisch Centrum Utrecht en het Wilhelmina Kinderziekenhuis.

Wat Een gesprek met een echtpaar dat vorig jaar hun tweeling, Kees en Casper, verloor.

Waar Wilhelmina Kinderziekenhuis, afdeling Neonatologie, unit 1: Intensive Care

Wanneer Donderdagmiddag 6 februari 2014 van kwart voor vijf tot zes uur

Voor wie Mensen die worden geconfronteerd met ziekte, pijn en verlies, zowel patiënten als hun naasten. Ook medewerkers, studenten en bezoekers van het UMC Utrecht biedt Van Eijdsen desgewenst een luisterend oor.

Waarom Patiënten en hun naasten voelen zich onzeker over de toekomst en soms ook angstig. Ouders van zieke kinderen lijden vaak extra doordat ze veel van zichzelf verlangen. Daarnaast ervaren ze een constante druk tussen wonen, werk, carrière en gezinsplanning. Samen met hen zoekt Van Eijdsen naar grip en houvast in het leven.

Hoe Van Eijdsen schept een sfeer van rust, vertrouwen en mildheid. Noodzakelijke voorwaarden voor mensen om weer zicht te krijgen op wat hen daadwerkelijk beweegt. Deze ouders, die sinds de vroeggeboorte van hun tweeling samen of apart met hem praten, proberen het verlies en de voorwaarden voor een goed leven onder woorden te brengen. Een zoektocht naar wie zij zijn en wat ze van elkaar verwachten.

Over dit moment Vandaag zou de moeder eigenlijk uitgerekend zijn. Het is de eerste keer dat het echtpaar weer op de afdeling Neonatologie is na het verlies van hun kinderen. Zoontje Kees sterft een uur na de bevalling, zijn broertje Casper heeft nog twee weken geleefd. De moeder praat vrij en open over haar herinneringen aan die tijd op de afdeling. Ondanks het grote verdriet waren deze twee weken ook mooi voor de ouders, omdat ze hebben ervaren hoe het is om ouder te zijn. Haar partner wordt emotioneel en het wordt hem allemaal te veel. Van Eijdsen besluit om de ouders mee te nemen naar een rustige plek om samen wat te eten en weer bij te komen.

Susan Neiman

‘Europeanen mogen best Amerikaans trots zijn’

Als kind van veertien verlaat Susan Neiman (1955) haar school in Atlanta, Georgia, pakt haar gitaar en stort zich in de protesten tegen de Vietnamoorlog. Erg jong om politiek actief te worden, maar politieke betrokkenheid is haar met de paplepel ingegoten. Als puber leest Neiman teksten van Nietzsche en Sartre en weet meteen: ik word filosoof.

Esther Wit

Jong van school gaan blijkt geen belemmering voor een succesvolle academische carrière. Neiman studeert filosofie in Harvard en Berlijn en promoveert later bij onder andere politiek filosoof John Rawls. Ze wordt in 1989 universitair hoofddocent aan Yale University en in 1996 aan Tel Aviv University. Wel een belemmering voor een academische carrière is Neiman zelf.

Joodse

In de jaren tachtig is haar toekomst uitgestippeld. Ze zal professioneel academicus worden. Maar haar studiebezoek aan Berlijn verandert alles: in de cafe's blijken de gesprekken interessanter en urgenter dan op de seminars in Harvard. In het nog verdeelde Berlijn staan de twee filosofische systemen van kapitalisme en communisme naast elkaar. Bovendien zit ze met haar Joodse achtergrond midden in het land dat moreel worstelt met

het eigen antisemitische verleden. Kortom, filosofie 'leeft' in Berlijn. Het is de periode waarin ze 'Slow fire. Jewish notes from Berlin' schrijft. Een persoonlijk, literair-filosofisch werk. Zeven jaar academisch leven in Yale en vier jaar in Tel Aviv maken haar niet gelukkig. In 2000 wordt ze door het Einstein Forum in Potsdam gevraagd als directeur. Dit buiten-universitaire instituut is in 1993 opgericht als centrum van kritisch denken. Het laat een breder publiek kennismaken met grote denkers en geeft academici de kans buiten de grenzen van hun vakgebied te kijken. Dit bevalt Neiman. Ze gaat weer terug naar Duitsland.

Moraal

Met 'Moral clarity' ('Morele helderheid', 2008) bereikt ze zelf een breed publiek. Bush is net herkozen en heeft zich geprofileerd als moreel leider met een heldere boodschap. Wat Neiman betreft is die morele helderheid weinig

meer dan een kapstok voor leugens, sentimenten en propaganda. Intussen bieden progressief georiënteerde intellectuelen nauwelijks weerstand en laten ze de moraal over aan Bush en de zijnen. Neiman had een boos anti-Bushmanifest kunnen schrijven, maar besluit te onderzoeken waarom progressief links niet langer normaal over waarden kan praten. Het resultaat is 'Moral clarity', een zoektocht naar progressieve idealen met de Verlichting als bron. Ze selecteert geluk, rede, eerbied en hoop als meest richtinggevende Verlichtingswaarden. Dat je op aarde gelukkig kunt worden, was vóór de Verlichting niet vanzelfsprekend. Armoede, ziekte en ander ongeluk waren een straf van god en moesten passief worden ondergaan. Redelijkheid is een tweede waarde, niet tegenover onze emoties, maar tegenover bijgeloof en autoriteit. Eerbied is een opvallende keuze, maar voor Neiman een kern van

Een persoonlijke toespraak bij een uitvaart?

Humanistische uitvaartbegeleiders

Een persoonlijke toespraak bij een uitvaart: een belangrijk moment. Maar niet iedereen spreekt of schrijft makkelijk. Humanistische uitvaartbegeleiders helpen de nabestaanden graag. Zij verzorgen een toespraak waarin het leven van de overledene centraal staat. Ook kunnen zij helpen bij het uitzoeken van muziek en poëzie, of de gehele ceremonie begeleiden.

Kijk ook voor een gesprek bij leven op:
www.humanistischeuitvaart.nl
 ☎ 0900-9005030

‘We hebben gehuild, maar ook gelachen. Precies wat ik wilde. Heerlijk dat er mensen zijn die deze zware taak van je overnemen en een warme ceremonie verzorgen.’

 Humanistische
 Uitvaart
 begeleiding

de Verlichting. Net als hoop, de kracht die ons aanzet tot handelen.

Burgerschap

Voor Kant en de Kantiaanse rede vormen Neimans inspiratiebron. De Kantiaanse rede staat niet in oppositie tot het gevoel, maar tot de werkelijkheid zoals die door toeval en conventies is ontstaan. De rede keert zich tegen gezag, tradities en bijgeloof. Dankzij de rede kunnen we ons verschillende toekomstscenario's voorstellen. Daarom wordt de rede sinds de Verlichting gekoppeld aan vrijheid. De rede vraagt: waarom is dit zo? En kan het ook anders? Deze denkwijze zet aan tot een idealisme dat dreigt te verstommen als in het politieke debat het 'realisme' de enige echt volwassen optie lijkt.

Jammer genoeg is Europa als geboortegrond van de Verlichting vooral een bureaucratisch- en technocratisch netwerk geworden van praktische vragen en oplossingen. Europa twijfelt bovendien aan zichzelf en zijn eigen voortbestaan. Europese intellectuelen moeten zich wat Neiman betreft als voorbeeldfiguren opstellen. Hun twijfel, cynisme

en fatalisme zijn ongepast en gevaarlijk. Schaamte over de Verlichtingswaarden en het Europese project laat belangrijke waarden over aan anderen die zich sterker profileren. "Goed bur-

gerschap", zegt ze in een interview, "is een soort combinatie van Europese en Amerikaanse eigenschappen. Europeanen mogen wat meer Amerikaans trots zijn op zichzelf."

Foto: Anna van Kooij

Op zondag 2 maart 2014 hield Susan Neiman de Socrateslezing in Amsterdam. socrateslezing.nl

17

Steunfonds Humanisme

Als nalaten u een zorg is

Na een overlijden moet er in korte tijd veel geregeld worden. Dat gaat gemakkelijker als u zelf al een en ander heeft bepaald. Veel mensen vinden het moeilijk om daar over na te denken. Toch is het belangrijk dat op tijd te doen, want het geeft veel rust als deze zaken van tevoren goed geregeld zijn.

U kunt de Stichting Steunfonds Humanisme benoemen tot executeur. Het Steunfonds heeft deskundige mensen in dienst die uw laatste wens kunnen uitvoeren. Meer dan 50 jaar ervaring met deze vorm van dienstverlening staat borg voor zorgvuldigheid en integriteit.

De medewerkers van het Steunfonds

zelf denken samen leven

JA, ik wil meer informatie over een executeur van het Steunfonds Humanisme.

Vul onderstaande bon in of bel bel 020 521 90 36 of vraag de informatie aan via het formulier op www.steunfondshumanisme.nl

naam ☐ m ☐ v

adres

pc/woonplaats

telefoon

Stuur de bon in een envelop zonder postzegel naar:
Steunfonds Humanisme, Antwoordnummer 10938, 1000 RA Amsterdam

Het Steunfonds Humanisme is een werkstichting van het Humanistisch Verbond. Het Humanistisch Verbond zet zich in voor een humane samenleving. Meer informatie over het Humanistisch Verbond vindt u op www.humanistischverbond.nl

AANVRAAG INFO EXECUTEUR | HUMAN 2014

Noord-West versus Zuid-Oost

De weerbarstige praktijk

Religieuze en conservatieve lobbyisten hebben – ondanks de ontkerkelijking – nog veel invloed in Europa. The European Humanist Federation (EHF) biedt weerstand.

John Min en Paulien Boogaard

Kerk en staat. Ze zijn officieel gescheiden in de Europese politiek, maar de praktijk is weerbarstig. Want nu meer besluitvorming naar Brussel 'verhuist', proberen religieuze lobbyisten progressieve wetsvoorstellen in de Europese Unie (EU) tegen te houden. Denk aan plannen voor een liberale Europese abortuswetgeving of gelijke rechten voor homo's. In landen als Italië, Ierland en Polen, maar ook in Malta, Cyprus of Slowakije is de conservatieve invloed van de kerk op de nationale politiek van oudsher groot. En daarin lijkt voorlopig geen verandering te komen.

Menskracht

"Om hier tegenwicht aan te bieden is een sterke humanistische Europese beweging noodzakelijk", stelt Pierre Galand, voorzitter van de EHF, gehuisvest in Brussel. De federatie werd opgericht in 1991 en vertegenwoordigt inmiddels vijftig seculiere en humanistische organisaties uit 23 landen. De menskracht en middelen van de humanisten zijn niet te vergelijken met die van de confessionelen. "Toch is het sinds 2011 gelukt aan tafel te komen bij de Europese Raad van 43 Europese landen, waar mensenrechten, democratie en cultuur worden behandeld. En bij de Europese Commissie van de 27 lidstaten van de EU", vertelt een trotse Rob Buitenweg, namens het Humanistisch Verbond lid van de EHF.

Trouwen

In Europa zijn tegengestelde krachten aan het werk. De secularisering neemt toe, maar juist dat zet ook religieuze en populistische tegenkrachten in beweging. Zo legaliseerden na Nederland (2001) acht Europese landen het homohuwelijk, waaronder België, Noorwegen, Frankrijk, Spanje en recentelijk Schotland. Tien andere

landen, waaronder EU-lidstaten als Hongarije, Polen, Letland en Bulgarije, legden in hun grondwet vast dat alleen hetero's mogen trouwen.

In Noord-West-Europa, waar de oudste humanistische clubs zitten, is de secularisatie het grootst. In Oost- en Zuid-Europa is de invloed van de kerk vaak nog groot. Galand: "In deze landen hebben vaak jonge humanistische organisaties nog veel werk te doen om de invloed van religie op de samenle-

ving te bestrijden." Daarom stimuleert de EHF uitwisseling van ervaring en praktijken.

Communisme

In Roemenië, sinds 2007 lid van de Europese Unie, vulde de Roemeens-orthodoxe kerk het gat dat het communisme achterliet na de val van Ceausescu in 1989. "De meeste Roemenen discrimineren seksuele en religieuze minderheden", vertelt

Voor de Europese verkiezingen voert de EHF campagne met de slogan: 'Kom op voor secularisme en mensenrechten!'. Op 9 en 10 mei 2014 organiseert de EHF in Brussel de jaarlijkse algemene ledenvergadering en de conferentie 'Humanists and the challenge of rising extremism in Europe'. humanistfederation.eu

Nederland, België en Luxemburg zijn de enige Europese lidstaten waar euthanasie onder voorwaarden legaal is. In Malta was scheiden illegaal tot 2011. Ongeveer zeventig procent van de Italiaanse gynaecologen weigert legale abortus te plegen om religieuze redenen. In Polen, Ierland en Griekenland wordt de wet tegen godslastering nog actief toegepast. In het Verenigd Koninkrijk zitten 26 bisschoppen van de Engelse Kerk onofficieel in het parlement. Oostenrijkse onderzoekers mogen niet werken met menselijke embryonale stamcellen. Tussen 25 en vijftig procent van de Europeanen (afhankelijk van gebruikte criteria) is ongelovig.

Atila Nyerges, voorzitter van de Roemeense seculier-humanistische vereniging ASUR, opgericht in 2010 en sinds 2013 EHF-lid.

“Bovendien wordt de Roemeense kerk zwaar gesubsidieerd door politici voor electoraal gewin. Wij leren graag van Europese humanistische collega’s die in het verleden een vergelijkbare strijd voerden. En we hopen dat een EHF-lobby in Brussel Europese richtlijnen oplevert, waardoor Roemeense politici eerder onze agenda zullen steunen.”

Abortus

De EHF sluit aan bij andere progressieve initiatieven. Met organisaties voor vrouwenrechten demonstreerden humanisten in januari 2014 voor de Spaanse ambassade in Brussel tegen een Spaans wetsvoorstel dat het recht op abortus beperkt. Het plan: alleen als je zwanger wordt na een verkrachting of als je gezondheid gevaar loopt, zouden vrouwen nog een abortus kunnen krijgen. Het wetsvoorstel van de conservatieve partij wordt gesteund door de katholieke kerk.

Het is slechts één voorbeeld van een nationale religieuze lobby in Europa bij medisch-ethische kwesties. Op Europees niveau voorkwam een andere lobby dat het Estrela-rapport - dat onder meer opriep het recht op vrije abortus in Europa te bevorderen - het afgelopen december haalde in het Europees Parlement. Het Lunacek-rapport voor gelijke rechten voor homo’s werd in februari, onder enorm protest, met krap zestig procent van de stemmen wel aangenomen.

Gerust kunnen humanisten in Europa nog niet zijn. “Strijden tegen conservatieve dogma’s en vóór zelfbeschikking en gelijke rechten blijft hard nodig”, meent Galand. En dat is ook wel eens jammer, want humanisme is zoveel meer dan secularisme en scheiding van kerk van staat.

Meer lezen?
humanistischverbond.nl/vandevoorzitter

Van de voorzitter

Veldtocht naar Zwitserland

In 1996 zat ik op de toneelacademie in Maastricht. We speelden een voorstelling over de Europese eenwording. We kozen ervoor om alle vijftien acteurs een land te laten spelen. De een speelde een wat corpballerige Engelsman, Italië werd neergezet als een wulps chicholina enzovoort. Ik speelde een steenrijke, maar wat ondergewaardeerde oude man, Luxemburg. Het was een hilarische voorstelling, maar er huisde ook een diepere boodschap in de voorstelling: wat hield al die verschillende types nou bij elkaar?

In onze voorstelling was de conclusie dat Europa een hart mist. En dat namen we heel letterlijk. Precies in het midden van de Europese landkaart zagen we namelijk dat Zwitserland ontbrak als lid van de Europese Unie. Aan het einde van de voorstelling trokken we dus ten oorlog naar Zwitserland. Gezamenlijk wilden we ons hart veroveren.

Hoewel wij er een komedie van maakten, legt de vraag naar het ‘hart’ precies het probleem van de Europese Unie bloot. Europeanen delen een lange geschiedenis samen, maar er is net zoveel dat ons verdeelt. Neem alleen al het feit dat er zo veel verschillende talen worden gesproken. Dat maakt basale communicatie al behoorlijk lastig. Bovendien gaat er in de Europese politiek veel mis en zijn er vele, uiteenlopende visies op de toekomst. Wat kan ons nog binden?

Vaak wordt die vraag met een vijandsbeeld beantwoord. Omdat Azië economisch belangrijker wordt, moeten we wel samenwerken. Om ons te wapenen tegen nieuwe militaire bedreigingen en terrorisme, is het belangrijk om de krachten te bundelen. Om het milieu te beschermen en vervuiling te bevechten moeten we ook samenwerken. Het is misschien allemaal waar, maar het zijn niet de onderwerpen ‘van het hart’.

Dat Susan Neiman tijdens de afgelopen Socrates-lezing opriep om het kloppend hart van Europa in onze gedeelde humanistische waarden te vinden, spreekt me daarom zeer aan. Over de toekomst van Europa denken humanisten zeer verschillend, maar grondrechten, vrijheid en een zucht naar vreedzaamheid houden ons bijeen. Geen eindeloos doemdenken, geen veldtocht naar Zwitserland, maar een gezond debat over Europa, gestoeld op zwaarbevochten vrijheden.

JONG HV

Jong HV is het jongeren netwerk van het Humanistisch Verbond dat verdiepende en gezellige activiteiten organiseert voor mensen tussen 18 en 35 jaar.

Nieuws en activiteiten van Jong HV:
humanistischverbond.nl/jonghv
en facebook.com/jonghv

Marc van Dijck

'Wij hebben het hier luxe'

Ook binnen Europa moet nog strijd worden geleverd door humanisten. Door hun activiteiten buiten de landsgrenzen weten de jonge humanisten Lennart Kolenberg (26) en Jakobus Monteyne (27) dit inmiddels als geen ander.

"In Nederland en België hebben wij humanisten het luxe", vindt Monteyne. "Veel wetgeving is gericht op vrijheid en zelfbeschikking van mensen, zoals euthanasie, scheiding van kerk en staat en het homohuwelijk." Jonge humanisten houden zich hier vooral bezig met zelfontwikkeling en levenskunst. In landen in Zuid- en Oost-Europa zijn humanistische jongeren politiek actiever. "En dan bedoel ik: strijdvaardiger", zegt Monteyne, die zelf begin februari in Brussel demonstreerde tegen nieuwe anti-abortuswetgeving in Spanje. "Zij zijn nog aan het vechten voor rechten en waarden die bij ons normaal zijn. Neem Moldavië: Moldavische humanisten kregen geen visum om naar onze jongerendagen te komen. Zij hebben betoogd bij de Hongaarse ambassade waar ze hun visum hadden aangevraagd. Met pamfletten en al."

In de zomer van 2013 waren Kolenberg en Monteyne betrokken bij de organisatie van de eerste Europese Humanistische Jongerendagen, waar 120 jongeren uit vijftien landen op afkwamen.

"Op de jongerendagen waren voor de eerste keer zo veel jonge humanisten uit zo veel landen bij elkaar. Op andere congressen zie ik vooral oude garde. We willen echt jeugd samenbrengen", zegt Monteyne. Hij is actief voor de Unie van Vrijzinnige Verenigingen in België. Kolenberg is actief voor Jong HV en voorzitter van de Europawerkgroep van IHEYO, de International Humanist and Ethical Youth Organisation.

Verschil

De jonge humanisten die Kolenberg en Monteyne ontmoeten, zijn over het algemeen positief over de Europese Unie. Maar er zijn ook landen waar humanistische jongeren zich door de EU in de steek gelaten voelen. Kolenberg: "Humanisme is iets West-Europees. In het oosten en zuiden van Europa heb je landen waar mensen gediscrimineerd worden omdat ze atheïst zijn, terwijl dat volgens de Europese idealen niet mag gebeuren."

Het verschil tussen Noord-West en Zuid-Oost manifesteerde zich ook op de

jongerendagen. Kolenberg: "Nederlanders waren er voornamelijk om nieuwe vrienden te maken en deel te nemen aan inspirerende activiteiten. Maar de Roemenen en Italianen bijvoorbeeld, wilden leren hoe ze zich als humanistische groep kunnen organiseren en manifesteren. In die landen is de invloed van religie sterk, waardoor het moeilijker is om humanist te zijn." Eind februari vergaderden de internationale jonge humanisten in Utrecht over de volgende editie en een uitwisselingsprogramma. Kolenberg: "Met een internationaler gezelschap dan ooit. We zijn onze contacten aan het verzilveren."

Machtsblokken

Kolenberg en Monteyne zijn beide pro-Europa. De Europese Unie is belangrijk, vinden ze, economisch én voor de mensenrechten. "De wereld is altijd in machtsblokken verdeeld geweest," zegt Kolenberg, "maar met de huidige globalisering kom je er niet meer onderuit om groot en internationaal samen te werken. Europa vormt een blok met stootkracht." Wat Monteyne betreft mag het nog breder: "Er mag best van bovenaf voor de ganse mensheid worden beslist, als dat de gelijkheid beter bewerkstelligt. Ik vind dat er geen verschil is tussen mij en iemand die woont in Roemenië, Togo of welk land dan ook."

Jong HV'er in...

Wie: Hanneke Gelderblom (28), Eindhoven

Wat: Natuurkundige bij Stichting voor Fundamenteel Onderzoek der Materie

"In Nederland zijn vrouwen in de natuurkunde ondervertegenwoordigd. Mijn vakgroep van zestig mensen kent vijf vrouwen, inclusief de secreta-

resse. Bij groepen in het buitenland waar ik kom, is het soms fifty-fifty. In Frankrijk bijvoorbeeld, maar ook in Chili en China. Misschien hebben we in Nederland een onbewust idee van wat mannen- en vrouwenvakken zijn? "In mijn werk zie ik de humanistische waarde zelfbeschikking terug. Zelf kritisch nadenken en nieuwsgierig zijn; niet zomaar dingen aannemen, maar doorvragen tot je bij de kern bent. Of religie te rijmen is met wetenschappelijk onderzoek? Ik ken gelovige mensen die onderzoeker zijn. Zelf lijkt het me een moeilijke combinatie, om-

dat je op het gebied van geloof veel aanneemt en in je werk een kritische houding moet hebben tegenover aannames. Ik ken mensen die tijdens hun studie zijn gestopt met hun geloof. Die kritische, rationele houding zit in je of heb je aangeleerd.

"Momenteel leid ik voor de Universiteit Twente en het bedrijf ASML een onderzoek op het gebied van vloeistoffysica. Om precies te zijn: we onderzoeken het gedrag van druppels. We proberen te begrijpen wat er gebeurt als je met een laserstraal op een druppel schiet."

Jonge generatie mobiliseren voor Europa

Michiel Emmelkamp (28) wil zich als Europarlementariër laten adviseren door een 'schaduwparlement' van honderd jongeren. Humanistisch geluid is welkom in het Europees Parlement.

Foto: Pepijn van den Broeke

"Met dit schaduwparlement hoop ik mijn eigen generatie te engageren", zegt Emmelkamp, die voor de PvdA in mei verkiesbaar is voor het Europees Parlement. Daarmee is hij een van de jongste kandidaten voor het Europees Parlement. "Ik wil jongeren uitnodigen zich te bemoeien met wat er in Europa gebeurt. Ik wil ze onder andere laten meebeslissen over het klimaatbeleid en de aanpak van de jeugdwerkloosheid." De bedoeling is om twee keer per jaar het schaduwparlement bijeen te roepen, ergens in het midden van Nederland, waar de honderd jongeren input mogen leveren voor de beslissingen die Emmelkamp, nummer vier op de lijst, als parlementariër neemt. Tussen-

door wordt het schaduwparlement geraadpleegd via online stemmen en discussiefora. Emmelkamp wil jongeren uit alle lagen van de bevolking in 'zijn' parlement laten deelnemen. Deelnemers 'verzamelt' hij wanneer hij campagne voert of bij werkbezoeken – zo liep hij eind vorig jaar mee in een postsorteercentrum. Dat politiek engagement van jongeren invloed kan hebben, merkte Emmelkamp in aanloop naar de presidentsverkiezingen in Amerika van 2012, toen hij een halfjaar bij de aan de Democratische Partij verwante denktank Centre For American Progress werkte. "Op het gebied van individuele vrijheden is in Amerika een politieke aardverschuiving gaande, en dat komt omdat jongeren zich laten horen. Ze zijn er progressiever dan oudere generaties. Jongeren vinden het nu gewoon cool om pro-choice te zijn. Ook de homorechtenbeweging draait voor een groot deel op jonge mensen. Ik hoop dat jongeren in Europa zich ook meer laten horen. Dat geldt nadrukkelijk ook voor jonge humanisten." Lid van Jong HV is Emmelkamp niet, maar hij draagt het humanisme een warm hart toe. "Humanistische waarden als individuele keuzevrijheid staan steeds meer onder druk. Economische onvrede vindt in verschillende landen zijn weg naar conservatief-populistische partijen, zoals in Spanje, waar abortuswetgeving wordt teruggedraaid. Dat mogen we niet laten gebeuren."

Jongeren hoog op de lijst

Voor de Europese verkiezingen staan bij de meeste partijen een of meer jongeren (tot en met 35 jaar) in de top vijf van de kandidatenlijst. Bij het CDA, ChristenUnie en de PvdA twee. Bij het CDA zijn dat op twee Jeroen Lenaers en op vijf Dirk Gotink; bij ChristenUnie Stieneke van der Graaf op drie en Joanne van der Schee-van de Kamp op vijf; en bij de PvdA staat een plekje boven Emmelkamp ook Kati Piri. Bij de VVD staat op vijf Caroline Nagtegaal-Van Doorn; bij D66 is in de top vijf Marietje Schaake op plek drie de jongste. Bij GroenLinks staat op drie Mattias Gijsbertsen en bij de SP op vijf Niels Jongerius. Van de PVV is de lijst nog niet bekend.

21

Als je vindt dat je nooit nieuwsgierig genoeg kunt zijn...

...dan ga je nu naar **humanisme.nu** om te zien hoe wij die nieuwsgierigheid kunnen bevredigen. Met lezingen, publicaties en cursussen, voor een zinvol leven in het hier en nu.

HUMEDIA

Over humanisme in het nieuws en
het Humanistisch Verbond in de media

Saskia Markx

Stuur uw tips en suggesties
voor deze rubriek naar:
s.markx@humanistischverbond.nl

Boris van der Ham bij P&W

'Wanneer schuift het Humanistisch Verbond nu eens aan bij programma's als Pauw & Witteman?' verzuchtte een van de leden tijdens de laatste Algemene Ledenvergadering. Nog geen week

later was Boris van der Ham er te gast. Onderwerp van het gesprek met Roel Kuiper (ChristenUnie) was het afschaffen van de Wet op smalende godslastering. Van der Ham benadrukte dat aparte bescherming voor godsdienst geen goed signaal afgeeft over de gelijke vrijheid van meningsuiting. Bovendien,

zo stelde hij, benutten veel streng-islamitische landen dit soort wetten om andersdenkenden te vervolgen. "Landen als Pakistan en Egypte vallen met blasfemiewetten atheïsten, humanisten en christenen aan. Met het schrappen van het verbod in Nederland tonen we dat we ons daartegen verzetten."

Schuld en boete

Patrick Vlug, humanistisch raadsman in detentiecentra, figureert in een reportage in *Filosofie Magazine*. Auteur Mirella van Markus (journalist en programmamaker) volgt hem daarin tijdens zijn werk, onder andere bij een groepsgesprek met jonge gedetineerden over het thema schuld. 'Schuld', noteert ze, 'ontstaat doordat een persoon schade berokkent aan een ander. Die verstoring van de wederzijdse relatie moet ongedaan worden gemaakt.' Van Markus merkt op dat de jongens zich, op één na, niet schuldig voelen. Vlug weersprekt dat. "Deze jongens zijn morele wezens en onderschrijven ook de gangbare moraliteit van de samenleving. Ze weten dus dat hun handelen niet deugt en die schuld voelt als een last. Van die last willen ze af en dat doen ze door hun daden te rechtvaardigen." Ziedaar de 'schuldparadox'. Van Markus noteert: 'Je wilt van die schuld af, maar tegelijkertijd is die van existentieel belang, want schuld geeft gewicht aan handelingen'.

Radio 1, De Nieuws BV (VARA),
Boris van der Ham over overlijden
Els Borst, 11 februari 2014

Filosofie Magazine, 'Schuld geeft
gewicht aan handelingen', februari
2014

Dagblad Trouw, column van Elma
Drayer: 'Hoezo zijn de mensenrechten
een westers speeltje?',
12 december 2013

Nederlands Dagblad, 'Rechten van
ongelovigen worden grof geschonden',
11 december 2013

Reformatisch Dagblad, "'Rechten
atheïsten vaak geschonden", huma-
nisten vragen politiek om actie',
11 december 2013

Het Parool, 'Rapport: atheïst overal
in de knel', 10 december 2013

Rein Zunderdorp, Radio 5, Dichtbij
Nederland (NTR),
11 december 2013

Rein Zunderdorp, Radio Vlaardingen,
Mens en samenleving,
11 december 2013

Boris van der Ham en Rein Zunderdorp
in *de Volkskrant*, opinieartikel:
'In godslasteringsdebat staan mensen-
levens op het spel', 9 december
2013

Boris van der Ham, Pauw & Witte-
man (VARA), 27 november 2013

Zie voor een overzicht van het
humanistische geluid in de me-
dia [humanistischverbond.nl/
humedia](http://humanistischverbond.nl/humedia)

Overlijden Els Borst

Op 10 februari 2014 overleed plotseling Els Borst, oud-minister van Volksgezondheid en lid van het Humanistisch Verbond. Het is wrang dat zij, die zo veel heeft betekend voor het zelfbeschikkingsrecht en het recht op een zachte dood, waarschijnlijk zelf door een misdrijf om het leven kwam. Borst was tot het laatst actief in de strijd voor hulp bij menswaardig sterven. Als initiatiefnemer van

onze huidige euthanasiewet was zij voorstander van de medische route, maar ze vond dat artsen de wet veel ruimer moeten duiden en benutten dan ze doen. Boris van der Ham roemt haar als inspiratiebron voor het medisch-ethische debat. In een Radio 1-interview (11 februari) typeert hij haar als 'voornaam, onafhankelijk, autonoom en toegankelijk'. Naast vakinhoudelijk bekwaam was zij 'breed georiënteerd', 'scherp' en 'zeer geestig'. "Ze was terecht een minister van Staat."

IHEU-rapport

De International Humanist and Ethical Union (IHEU) documenteert de vervolging van atheïsten, humanisten en seculieren in een jaarlijks rapport. Voor het eerst heeft het Humanistisch Verbond dit eind vorig jaar aangeboden aan de vaste Kamercommissie van Buitenlandse Zaken en mensenrechtenambassadeur Lionel Veer. Dat leverde twee radio-interviews en vijf artikelen in landelijke dagbladen op. Voorzitter Boris van der Ham en zijn voorganger Rein Zunderdorp schreven bovendien een opinieartikel in *de Volkskrant*.

Landelijk programma 2014

Humanisme is 'denken, ervaren en handelen'

In dit katern vindt u een overzicht van het programma van 2014. Samen met de afdelingen hebben we ons best gedaan een programma samen te stellen dat past bij de opdracht van het Humanistisch Verbond: het humanistische gedachtegoed levend en bij de tijd te houden. Van daaruit dragen we opvattingen uit over actuele vraagstukken en willen we voedend zijn en houvast bieden aan mensen die op zoek zijn naar antwoorden op persoonlijke levensvragen. Ik denk dat we een mooie mix aanbieden van lezingen, bijeenkomsten en cursussen. Neem de Lezing+, waarbij een spreker een thema uitdiept en vervolgens met de bezoekers - ter plekke - naar antwoorden zoekt, bijvoorbeeld door workshops, muziek of films. Ik vind het

belangrijk dat mensen iets goeds van het leven maken en bepaalde idealen nastreven. Het leven is kostbaar en het is het enige dat je hebt. Humanisme is niet vrijblijvend. We hebben onze menselijke vermogens om iets moois van het leven te maken, te ontdekken en te ontplooiën, ook in situaties die minder gemakkelijk zijn. We streven naar een combinatie van aandacht voor traditie, zoals teksten van humanistische denkers, en wat de betekenis daarvan kan zijn voor je eigen leven en voor het bijdragen aan een humane samenleving. Omstandigheden veranderen, maar vele vragen blijven hetzelfde: dat maakt ons tot mens.

Ineke de Vries, directeur

Voorjaar 2014

Lezing+ Stil de tijd: naar een nieuwe bevlogenheid

Datum: Woensdagavond 16 april 2014
Plaats: Theater De Speeldoos, Baarn
Prijs: € 10,- voor leden
€ 15,- voor niet-leden

Wie zou de tijd niet eens stil willen zetten? "Stilte, rust en wachten zijn voorwaarden voor werkelijke creativiteit en helder nadenken", zegt schrijfster en filosofe Joke Hermesen. Maar hoe komen we na rust weer in beweging? "Wie weet nog dat de tijd twee gezichten heeft? We kennen Chronos als de lineaire, meetbare tijd, maar zijn Kairos als 'de god van het geschikte moment' vergeten. Toch gold Kairos tot de 17^e eeuw als de belangrijkste tijdervaring, die onverwachte kansen en inzichten bood of voor een doorbraak wist te zorgen. Hij vertegenwoordigde al die bevlogen momenten van schoonheid, inzicht en daadkracht die het leven bijzonder maken." Leer en ervaar Kairos met Joke Hermesen en pianist Ivo Janssen, die het Canto Ostinato speelt.

Meer informatie en aanmelding:
humanistischverbond.nl/stildetijd

Foto: Anneke Hymmen

Joke Hermesen

Foto: Gert Jan van Rooij

Ivo Janssen

Illustratie: Milo

Wereldhumanismedag

Datum: Zaterdag 21 juni 2014
Plaats: Onder meer de Philharmonie in Haarlem en bij verschillende afdelingen van het Humanistisch Verbond

Op Wereldhumanismedag zetten organisaties van de Humanistische Alliantie, waaronder het Humanistisch Verbond, een wervelend en zichtbaar humanisme neer. Met onder meer een festival in Haarlem, extra lessen humanistisch vormingsonderwijs, bijeenkomsten door

humanistisch geestelijk begeleiders in de zorg, detentiecentra en bij defensie, allerlei lokale activiteiten, mogelijk een Filosofisch Kwintet en een aparte radio en tv-programmering van omroep Human. Allemaal over de vraag 'Sturen wij de technologische ontwikkelingen of sturen de technologische ontwikkelingen ons?' Want deze vraag raakt vele facetten van ons bestaan, zoals de maakbare mens, onze tijdsbeleving, bildung, veiligheid, privacy, democratie, autonomie, medialogica/mediawijsheid, moraal en eenzaamheid in het internettijdperk. Meer informatie op wereldhumanismedag.nl

Cursussen

Introductiecursus humanisme

Hoe sta ik in de wereld? Hoe maak ik mijn keuzes? Wat is een goed leven. Wat vind ik waardevol? Houden deze vragen u bezig, stap dan in de rijke traditie van het humanisme. Vele denkers, van Socrates tot Savater en van Epicurus tot Erasmus, hebben dezelfde vragen gesteld en beantwoord. Vaak nog verrassend bruikbaar. Op deze levensvragen moet iedereen een eigen antwoord vinden. Inzicht in humanistische bronnen zoals teksten, kunst en filmpjes en de oefeningen die deze cursus biedt, geven daarbij houvast en inspiratie. Er is geen voorkennis of opleiding vereist. Alle deelnemers krijgen een reader met teksten.

Door:	9 docenten
Duur:	4 avonden
(Richt)prijs:	leden en deelnemers via leden € 65,-
	minima en studenten € 47,50
	minima en studenten die lid zijn € 32,50
	niet-leden € 95,-

Klassieke levenskunst

Wat maakt een leven mooi en waardevol? Kies ik wel daadwerkelijk voor dat wat ik van belang vind? U bent niet de enige of de eerste die zich deze vragen stelt. Tijdens de cursus Klassieke levenskunst maakt u kennis met vele denkers die u voorgingen in het onderzoek naar het goede leven. Door u te verdiepen in hun filosofie leert u helderder te denken over uw eigen leven en wat u belangrijk vindt.

Tijdens zes avonden leert u de klassieke humanistische denkers kennen zoals Socrates, Aristoteles en Epicurus. Toch draait het niet alleen om de klassieken, want het gaat juist om het leven hier en nu. Levenskunst is oefenen. Daarom bestaat deze cursus uit lezen én oefenen samen met medecursisten, onder leiding van een ervaren docent. Er is geen voorkennis vereist. Vooraf ontvangt u een cursusboek of reader.

Door:	6 docenten
Duur:	6 avonden

"Normaal gesproken zou ik, als een idee of filosoof me niet aanspreekt, dit meteen naast me neerleggen. Na de Levenskunstcursus, waar je er meer over hoort en er met elkaar over discussieert, ben ik geneigd er wel over na te denken. Waarom spreekt dit me niet aan en dat wel? Hoe kan ik dat gebruiken om bepaalde problemen op te lossen? Wat zeggen de anderen erover? Dan wordt het interessant om te horen wat een ander denkt."

Deelnemer aan de Klassieke Levenskunstcursus (voorheen Filosofie van de levenskunst)

Silvia Benschop

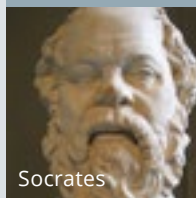
Foto: s.jelmer de Haas

De dolle mens

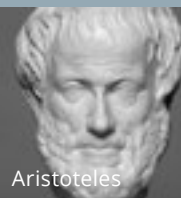
Op de tweede lesavond van de Introductiecursus humanisme in Arnhem vraagt Silvia Benschop de veertien deelnemers (twee zijn afwezig) waar onze waarden vandaan komen. "Van mijn gezin, familie, scholing, collega's, boeken, films", zegt de één. "Vanuit de padvinderij", zegt de ander en herhaalt moeiteloos een regeltje over hoe je met opgeheven hoofd tegenslag verwerkt. "Mijn vader was militair en onder dat regime werden zijn waarden opgelegd", zegt een vriendelijke man. "Daar hebben wij verschrikkelijk onder geleden. Ik heb me altijd voorgenomen het niet zo te doen bij mijn kinderen." Een wat jongere man groeide op in de jaren 70. Waarden vanuit het gezin? "Geen idee. Ik werd volkomen vrij gelaten. Er waren geen regels." Waarop een deelnemster reageert: "Maar wel waarden: vrijheid en keuzevrijheid."

Het is een bont gezelschap, mannen en vrouwen van verschillende leeftijd en achtergrond. Ze hebben zich goed voorbereid en de teksten uit de reader gelezen. Ze krijgen ruim de tijd om uit te wisselen over waar waarden vandaan komen en hoe je die in de loop van de tijd aanpast. Een wat oudere deelnemster vertelt trots dat ze de waarde 'zuinigheid' die ze meekreeg, heeft getransformeerd in vrijgevigheid en genereus zijn richting anderen die het zich niet kunnen veroorloven, maar ook voor zichzelf. En daar geniet ze van.

Benschop geeft aan de hand van een powerpoint-presentatie een college over hoe de moraal in de loop van de geschiedenis los kwam te staan van religie. Hieraan lagen allerlei humanistische denkers en wetenschappelijke ontwikkelingen ten grondslag. Nieuwe kennis bracht nieuwe vragen met zich mee over menselijke waardigheid en geluk. Denkers als Newton, Spinoza, Kant, Wolstonecraft, Darwin en Nietzsche, bij allen staat Benschop stil. Ze laat de prachtige animaties zien die omroep Human maakte over deze denkers uit de Humanistische Canon. Van Nietzsche leest ze een stuk voor dat in de reader is opgenomen. De dolle mens? Wat dat is? Het woord tollent zit er in. De mens die zonder god geen houvast meer heeft, maar zelf 'het goede' moet worden. Kijk voor een interview met docent Silvia Benschop op cursussenhv.nu.

Socrates

Aristoteles

Epicurus

Moderne levenskunst

Kent u de zin 'Waarom zou niet iedereen een kunstwerk van zijn leven kunnen maken? Waarom is die lamp, dit huis wel een kunstwerk en mijn leven niet?' Het was Michel Foucault die dit schreef. Tijdens de cursus Moderne levenskunst staan filosofen als Montaigne, Nietzsche en Foucault centraal en gaat u aan de hand van hun teksten op zoek naar wat voor u het goede leven is. Levenskunst betekent oefenen. Er wordt geoefend met medecursisten onder leiding van een ervaren docent. Er is geen voorkennis vereist. Vooraf ontvangt u een cursusboek of reader.

Door: 6 docenten

(Richt)prijs voor de beide Levenskunstcursussen:

standaard:	€ 125,-
leden en deelnemers via leden	€ 95,-
minima en studenten	€ 62,50
minima en studenten die lid zijn:	€ 47,50

"Richt je leven zo in, dat je er volmondig ja tegen kunt zeggen."

Wilhelm Schmid

Michel Foucault

U kunt zich via de website van het Humanistisch Verbond aanmelden voor de cursus van uw keuze. Ze gaan van start bij voldoende deelnemers. Bij het drukken van deze Human zijn nog niet alle plaatsen en data bekend. Op cursussenhv.nu vindt u meer informatie.

Basisopleiding humanisme en bildung: van paideia tot levenskunst

In samenwerking met de Internationale School voor Wijsbegeerte (ISVW)

Als u wilt weten hoe filosofen de vraag wat het 'goede leven' is beantwoorden, maar hun antwoord alleen niet genoeg vindt, omdat u ook voor uzelf helder wilt krijgen wat uw leven goed, mooi en betekenisvol maakt, dan is de basisopleiding Humanisme en bildung vast iets voor u. Bestuderen van teksten en films, discussies, colleges en het ontwikkelen van de benodigde vaardigheden vormen de ingrediënten van deze opleiding. U staat stil bij humanistische filosofen als Socrates, Aristoteles, Montaigne, Darwin, Hume, Sartre en Nussbaum en beantwoordt vragen als: Waarom stellen we vragen? Waarom zou je je vormen? En hoe? Wat is de mens? Martijn Rozing is als docent verbonden aan de basisopleiding. Rozing: "Het is eigenlijk vreemd dat je voor veel zaken in het leven opleidingen en cursussen hebt, maar niet om te leren hoe je in het leven kunt staan." Naast Rozing is er elk weekend een gastspreker. Na goed gevolg kunt u een certificaat behalen.

"The point is not to take dictation from thinkers, to read and then obey: rather, it is to read, discuss, and then take the best of their insights for one's own use, and to make the resulting combination of ideas one's own."

Anthony Grayling

Martijn Rozing

Foto: Leonie de Jong

Data: 6/7 september, 11/12 oktober en 15/16 november 2014

7/8 februari en 14/15 maart 2015

Plaats: Landgoed ISVW, Leusden

Meer informatie en aanmelden: isvw.nl

Prijzen: De gehele Basisopleiding

voor leden vanaf € 1495,-

voor niet-leden vanaf 1570,-

Losse weekends voor leden vanaf € 330,50

voor leden; voor niet-leden vanaf € 345,50

Kijk voor een interview met docent Martijn Rozing op cursussenhv.nu.

Najaar 2014

Socrateslezing

De Socrateslezing biedt een inspirerende visie op een actueel thema en is bedoeld voor een publiek op zoek naar verdieping. De lezing geeft commentaar op maatschappelijke ontwikkelingen vanuit een humanistisch perspectief. Op 2 maart 2014 sprak Susan Neiman over hoe Verlichtingsidealen ons Europeanen bindt. Ook in het najaar staat een Socrateslezing gepland. Wie hem gaat houden en waar en wanneer deze Socrateslezing plaatsvindt is nog niet bekend.

Meer informatie volgt op socrateslezing.nl

"Een leven zonder reflectie is het niet waard geleefd te worden!"

Socrates

Lezing+

De Lezing+ is meer dan een lezing alleen. Na het uitdiepen van het thema door een spreker, kunt u zich op verschillende manieren extra verdiepen. De ene keer door workshops, de andere keer door kunst, muziek of film, met als doel de theorie voor uzelf om te zetten naar de praktijk. Wat betekent dit thema voor mij en welke vragen roept het op, die ik - samen met anderen - kan beantwoorden? In het najaar organiseert het Humanistisch Verbond een Lezing+ over wat je nodig hebt als mens om zelfstandig mee te kunnen doen in de samenleving van nu. Het kabinet spreekt over de participatiesamenleving, maar wat vraagt dat van ons als individu? Deze Lezing+ is nog volop in ontwikkeling.

Meer informatie volgt op humanistischverbond.nl

De levenskunstenaar: "Zijn karakter stijl geven, een grote en zeldzame kunst! Zij wordt beoefend door hem die alles overziet wat zijn natuur aan sterke en zwakke kanten te bieden heeft, en dat vervolgens in een kunstzinnig plan onderbrengt, totdat alles afzonderlijk als kunst en rede voor de dag komt en ook het zwakke punt nog een lust voor het oog is."

Friedrich Nietzsche

Foto: Anna van Kooij

Ledendag met ALV

Boris van der Ham, voorzitter: "Het hoogtepunt van de Verenigingsdemocratie is de Ledendag waarop ook de Algemene Ledenvergadering plaatsvindt. Het moment om met elkaar te bekijken wat we het afgelopen jaar hebben gedaan en wat de plannen zijn voor het komende jaar. Natuurlijk doen we dat met een verdiepend programma. Het thema van dit jaar: rituelen en vieringen. Niet-humanisten denken vaak dat je voor een mooie beschouwing tijdens huwelijken, begrafenissen en andere vieringen vooral bij oude, vaak religieuze instanties moet zijn. Niets is minder waar. Zelf ben ik al meerdere malen getuige geweest van prachtige bijeenkomsten rond uitvaart en huwelijk met een humanistische invulling."

Foto: Jelmer de Haas

Boris van der Ham

Op de Ledendag legt het bestuur inhoudelijk en financieel verantwoording af. De Algemene Ledenvergadering (ALV) is het hoogste orgaan van de Vereniging Het Humanistisch Verbond. Daarnaast biedt de Ledendag de mogelijkheid andere leden te ontmoeten en staat elk jaar een ander thema centraal.

Voor wie: Leden, het bestuur, belangstellenden, directie en medewerkers van het landelijk bureau

Datum: Zaterdag 22 november 2014

Plaats: Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum

Naast dit landelijke programma, dat voor een deel samen met en door afdelingen wordt geprogrammeerd, organiseren afdelingen zelf ook activiteiten. Deze lopen uiteen van lezingen, cursussen, humanistische cafés tot filmavonden en nog veel meer. Een overzicht ervan, ook bij u in de buurt, vindt u op humanistischverbond.nl.

humanistischverbond.nl/
marlihuijer

Marli Huijer

Het wereldbordspel

Ik mag graag een spelletje spelen. Misschien weet ik daarom zo goed hoe het voelt om te verliezen. Bij een spel Kolonisten van Catan duikel ik soms razendsnel van winst naar verlies. De glimlach van mijn buurman of dochter maakt me dan furieus. Vooral als ze vervolgens een coalitie aangaan en mij genadeloos afmaken. Aan dat gevoel werd ik herinnerd toen ik de winnende World Press Photo van John Stanmeyer zag. Afrikaanse gelukszoekers proberen, voordat ze de overtocht aanvaarden, met telefoons een signaal op te vangen om een laatste keer naar huis te bellen. De Europeaan die deze foto ziet, weet dat de kans dat de mannen de overtocht overleven klein is. En als het wel lukt, worden ze vrijwel zeker teruggestuurd.

Op het bordspel van de wereld is Europa een winnaar. Een paradijs voor wie er woont en een bijna onneembare veste voor wie de pech heeft in armoede elders te zijn geboren. Duizenden spelen het spel en dingen naar de pot, maar met geavanceerde technologieën worden de arme gelukszoekers buiten de grenzen gehouden.

Wat zou er gebeuren als we de buitengrenzen van Europa zouden opengooien? Waarom niet gelukszoekers een kans geven om te bewijzen dat ze in Europa willen en kunnen leven? Dat voorstel deed de Turks-Amerikaanse politiek wetenschapper Sheila Benhabib in dagblad *Trouw*. Ze beriep zich op Kants kosmopolitisme ('Zolang de vreemdeling met vreedzame intenties komt, moet je hem onderdak verschaffen').

Hoewel de praktische uitvoerbaarheid de nodige haken en ogen heeft (wanneer komt een vreemdeling in aanmerking voor onderwijs, gezondheidszorg of uitkeringen? Moet hij de taal van het land leren?) verwoordde Benhabib een bij uitstek humanistisch standpunt: elke gelukszoeker wordt als mens gewaardeerd en is welkom zolang hij in vrede komt.

Toch moet ik een zekere angst wegslikken bij dat idee. Zou dat komen door mijn overwinnaarsmentaliteit? Als ik zelf in het spel aan de winnende hand ben, word ook ik meedogenloos. Winnen is te leuk om rekening te houden met verliezers. Toch zouden op het wereldbordspel die gevoelens niet doorslaggevend mogen zijn. In de eeuwenlange strijd om grondgebied hebben Europeanen nooit geschroomd om bij armoede hier het geluk elders te zoeken. Het besef dat iedereen wel eens verliest zou reden moeten zijn om, nu wij de pot hebben, ook niet-Europeanen gastvrij te onthalen.

Colofon

Human is het ledenblad van het Humanistisch Verbond. Het verschijnt vier keer per jaar.

Bereikbaarheid landelijk bureau

Tel.: (020) 521 90 00

E-mail: info@humanistischverbond.nl

Hoofredactie

Lize Alink

Eindredactie

Martijn van der Kooij

Correctie

Martine de Wijs

Redactie

Paulien Boogaard

Roeland Ensie

Saskia Markx

John Min

Esther Wit

(Redactie)adres

Postbus 75490,

1070 AL Amsterdam,

Tel.: (020) 521 90 00

E-mail: human@humanistischverbond.nl

Website

humanistischverbond.nl

Aan deze uitgave werkten mee

Marc van Dijck

Adam Galijasevic

Fanny de Groot

Boris van der Ham

Marli Huijer

Martijn van der Kooij

Hedda Post

Eric de Rooij

Jan Schrauwen

Linda van Tilburg

Ineke de Vries

Foto's

Jeppe van Pruissen

Anna van Kooij

Pepijn van den Broeke

Vormgeving

KramervanderVeer (art direction); Wilbert Ulaen

Druk

DR & DV Media Services

Uitgave

Humanistisch Verbond

* De redactie heeft zich ingespannen de rechthebbenden van alle foto's te achterhalen. Waar dat niet is gelukt, kunnen rechthebbenden zich tot twee maanden na verschijning melden bij de redactie.

Algemeen Nut
Beogende Instelling
ANBI

HUMANISME EN KUNST

janniemaakenschijn.nl
cultuurlokaal.nl/cultuurmappen_woerden/letteren/maartje
linschotense-kunstroute.nl

Jan Schrauwen

28

Jannie Maakenschijn en Maartje van den Bosch Samen zoeken naar de kern

Beeldend kunstenaar Jannie Maakenschijn en dichter Maartje van den Bosch verleggen door samen te werken voortdurend hun grenzen. In de dialoog tussen hun beider kunstvormen gaan ze op zoek naar de kern: dat wat hen echt raakt en wat ze van zichzelf durven te laten zien. Ze zien hun samenwerking als stimulans tot persoonlijke groei en ontwikkeling. Als kunstenaar én als mens.

De kunstwerken van Jannie Maakenschijn zijn gemaakt van natuurlijke en gevonden materialen. "Wij leven in een weggooimaatschappij en vergeten dat alle materialen een geschiedenis hebben. Als je ze in een nieuwe context plaatst, kun je er anders naar kijken. Oude knopen, een stuk roest, verpakkingsmateriaal, oud gereedschap, een ruwe steen, een boomstronk; alles heeft een verhaal en als ik het samenvoeg, vorm ik een nieuw verhaal." Maartje van den Bosch herkent dat: "Het zijn niet zomaar spullen, het zijn verhalen en die probeer ik

door te geven in mijn poëzie."

Tijdens de afgelopen Linschotense Kunstroute, een jaarlijks evenement, hadden Maakenschijn en Van den Bosch een perenboom getransformeerd tot een 'dromenboom'. De bezoeker van de route mocht de voorwerpen die in de boom hingen aanwijzen en Maartje las bij dat voorwerp haar gedicht voor. Een speelgoedfietsje liet ze verwijzen naar haar kindertijd, achterop bij haar vader. Een toehoorder herkende het als zijn eigen verhaal. Soms haalde hij zijn inmiddels volwassen zoon nog wel eens met de fiets op van het station. Vanwege dat gebabbel onderweg, dat hem zo vertrouwd is.

Kunst daagt uit iets van jezelf prijs te geven, maar kan ook helend werken, de innerlijke balans herstellen. Zo werkt hun wederzijdse inspiratie voor deze twee kunstenaars en dat willen ze aan het publiek overbrengen. Ze hopen drempelvrees weg te nemen en anderen over te halen mee te

VINDER

hoofd geheven naar de zon
zoeken voeten eigen weg
raken wat al jaren
lag te wachten
bukkend onderzoeken
gelukzalig rapen
koesterend bewaren
met ogen dicht
de vondst genieten
en in beelden denken

© Maartje van den Bosch

doen. Ze zijn ervan overtuigd dat in de toekomst ook jongeren en allochtonen aan kunstroutes zullen deelnemen. Kunstzinnig bezig zijn moet je gewoon proberen, vinden zij, niet denken dat het meteen 'iets moet zijn'. Dat geldt zowel voor beeldende kunst als voor 'stoeien met taal', zoals Van den Bosch haar poëziewerkshops noemt. Het gaat om het doen, zonder belemmeringen het proces ingaan, en daar vooral van genieten.